

**ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ, ΑΡΧΕΙΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ
ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ**

**JEAN-CLAUDE IZZO: Η ΤΡΙΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΜΑΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ**

ΜΑΡΙΑ ΜΠΟΙΚΟΥ

Θεσσαλονίκη, 2020

**ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ, ΑΡΧΕΙΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ
ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ**

**JEAN-CLAUDE IZZO: Η ΤΡΙΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΜΑΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ**

ΜΑΡΙΑ ΜΠΟΙΚΟΥ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΑΝΤΩΝΙΑ ΣΑΧΠΑΖΗ

Θεσσαλονίκη, 2020

Περίληψη

Από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα έχουν γίνει πολλές προσπάθειες για να δοθεί αποδεκτός ορισμός της λογοτεχνίας από όλους. Η λογοτεχνία είναι έννοια μεταβλητή ανάλογα με την κοινωνία και τον πολιτισμό όπου αναπτύσσεται.

Η αποκοπή της λογοτεχνίας από τη γενική κατηγορία της φιλολογίας ή γραμματείας έγινε περίπου στις αρχές του 18ου αιώνα. Βασικά χαρακτηριστικά για το διαχωρισμό των λογοτεχνικών έργων ήταν η πρωτοτυπία, η καλαισθησία η δημιουργικότητα και η μυθοπλασία σε κάθε κείμενο.

Ο Ιζζό γεννήθηκε στη Μασσαλία το 1945 και απεβίωσε το 2000. Ήταν παιδί μεταναστών. Φοίτησε σε μια τεχνική σχολή μεταλλουργών και εργάστηκε σε ένα βιβλιοπωλείο. Το 1970 δημοσίευσε την πρώτη του ποιητική συλλογή και το 1999 το μυθιστόρημα «Το τραγούδι της Μασσαλίας».

Ο Ιζζό ως ποιητής και ως συγγραφέας γνωρίζει ότι και οι πέντε αισθήσεις προκαλούν έντονες αντιδράσεις. Έτσι ο κεντρικός του ήρωας, Φάμπιο, αποδεικνύει ότι όλες οι αισθήσεις μπορούν να ντύσουν κάθε αντίδραση του ανθρώπου, εξάλλου οι στιγμές ευτυχίας του ήρωα είναι μια άσκηση των συναισθηματικών και σωματικών αντιδράσεων που προκαλούν αυτές οι αισθήσεις του.

Όλες οι αισθήσεις και τα συναισθήματα έχουν κοινή έκφραση και προορισμό τη Μασσαλία και τις γυναίκες. Ο Ιζζό έχει ξεκάθαρη άποψη για τις σύγχρονες πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις και δε φοβάται να τις εκφράσει ανοιχτά μέσα από τον Φάμπιο.

Ο Ιζζό στην τριλογία της Μασσαλίας φωτογραφίζει το έγκλημα αλλά και την κοινωνία που παράγει αυτό το έγκλημα. Εν κατακλείδι ο Ιζζό, μέσα από τον Φάμπιο συνδέει το παρελθόν με το μέλλον. Αυτός είναι το παρόν και γι' αυτό το παρόν μιλάει.

Λέξεις κλειδιά: Λογοτεχνία, τριλογία της Μασσαλίας, Ιζζό, Φάμπιο, Μασσαλία

Abstract

From ancient times to the present there have been many attempts to offer a commonly accepted definition of literature. Literature is a variable concept depending on the society and civilization where it is developed.

The separation of literature from the general category of philology took place in the beginning of the 18th century. The basic characteristics for such a separation of literary works were the originality, the aesthetic quality, the creativity and fiction found in each piece of writing.

Izzo was born in Marseille in 1945 and passed away in 2000. He was a child of immigrants. He was trained as a metalworker in a technical school and he then worked in a bookstore. In 1970 he published his first poetry collection and in 1999 the novel “Total Chaos” which is the first part of the Marseille Trilogy.

As a poet and novelist, Izzo knows that all five senses cause strong reactions. So, his main character, Fabio, proves that all senses can accompany every human reaction. Besides, the hero's moments of happiness are an expression of the emotional and physical reactions triggered by his own senses.

All of the senses and emotions have a common expression and are intended for Marseille and women. Izzo has a clear opinion on political and social developments and is not afraid to express it openly through Fabio.

In the Marseille Trilogy Izzo portrays crime as well as the society that this crime produces. In conclusion Izzo, through Fabio, connects the past to the future. He is the present and this is the present he is talking about.

Keywords: literature, Marseille trilogy, Izzo, Fabio, Marseille

Πίνακας Περιεχομένων

Περίληψη.....	4
Abstract.....	5
Εισαγωγή	7
A. Η πορεία της πολιτιστικής παραγωγής ανά τους αιώνες	8
A1. Το μυθιστόρημα ως διαρκώς εξελισσόμενο και μετασχηματιζόμενο είδος.....	10
A2. Αστυνομικό μυθιστόρημα.....	12
α) Κλασικό.....	12
β) Polar και neo-polar (πόλαρ και νεο-πόλαρ).....	13
γ) Noir (νουάρ).....	14
B. Ζαν-Κλωντ Ιζζό.....	16
B1.1 Η πορεία του Ιζζό ως το αστυνομικό μυθιστόρημα	16
B1.2 Ποιήματα και Μυθιστορήματα του Ιζζό	17
Γ. Η τριλογία της Μασσαλίας.....	17
Δ. Φάμπιο ο Μαρσεγιέζος.....	23
Ε. Οι έντονοι χαρακτήρες της Τριλογίας : ο Φάμπιο και οι γυναίκες.....	28
Στ. Η Μασσαλία με τα μάτια του Φάμπιο	32
Ζ. Σύγχρονη Μασσαλία: ένα σχόλιο για κάθε βιβλίο	36
Επίλογος.....	42
Βιβλιογραφία	44

Εισαγωγή

Στη λογοτεχνία περιέχονται και τα τρία είδη της πεζογραφίας όπως η νουβέλα, το μυθιστόρημα και το διήγημα. Το μυθιστόρημα σήμερα χωρίζεται σε πολλά υποείδη ανάλογα με το περιεχόμενο ή τη μορφή του: ψυχολογικό, φανταστικό, αστυνομικό, ιστορικό, κοινωνικό, αισθηματικό, έμμετρο, βιογραφικό και πολλά άλλα. Η μυθοπλαστική αφήγηση στηρίζεται κυρίως ή εν μέρει στη φαντασία του συγγραφέα.

Τα αστυνομικά μυθιστορήματα εμφανίστηκαν στις αρχές του 19ου αιώνα. Βασικό χαρακτηριστικό τους είναι ότι ασχολούνται με το έγκλημα και την εξιχνίασή του. Διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες: α) μυθιστόρημα-αίνιγμα, β) σκληρό αστυνομικό μυθιστόρημα, γ) μυθιστόρημα αγωνίας.

Ο Ιζζό βασιζόμενος στις βιωματικές και επαγγελματικές του γνώσεις, για τον πολιτισμό της Μασσαλίας και των κατοίκων της, δημιουργεί τον ολοκληρωμένο ήρωα στην αστυνομική λογοτεχνία μέσω των τριών έργων του: «Το μαύρο τραγούδι της Μασσαλίας», «Το τσούρμο», «Solea».

Στο **Μαύρο τραγούδι της Μασσαλίας**, ασχολείται με τις παιδικές φιλίες και την αξία αυτών για την ύπαρξη και διαμόρφωση του χαρακτήρα των ανθρώπων. **Το τσούρμο** αποτελεί το δεύτερο βιβλίο της τριλογίας της Μασσαλίας και ασχολείται με τον ρατσισμό και τη διαφθορά της αστυνομίας. Το τελευταίο βιβλίο της τριλογίας της Μασσαλίας, **Solea**, σχετίζεται με τη διαφθορά αστυνομικών, πολιτικών, δικαστών και την έντονη παρουσία της Μαφίας στη Μασσαλία.

Η τριλογία κατακλύζεται από έντονο αισθησιασμό και αποτελεί ανεξάντλητη πηγή αισθήσεων: όραση, αφή, όσφρηση, ακοή, γεύση. Κύρια πηγή τους είναι η Μασσαλία και οι γυναίκες. Για τον Φάμπιο, η Μασσαλία εκπροσωπεί μια γυναίκα πρόθυμη να δοθεί σε όποιον την αγαπήσει, καθώς είναι η πόλη του και εκεί διαγράφεται το πεπρωμένο του.

Στην παρούσα εργασία θα γίνει προσπάθεια προσέγγισης στοιχείων αναφορικά με το έργο του Ιζζό «Η τριλογία της Μασσαλίας». Τέτοια στοιχεία είναι η μετανάστευση, ο ρατσισμός, η διαφθορά κάποιων αστυνομικών, πολιτικών, δικαστών και επιχειρηματιών προκειμένου να εξασφαλίσουν τη θέση τους στην κοινωνία. Άλλο ένα εξίσου σημαντικό στοιχείο είναι η παρουσία της μαφίας στη Μασσαλία, η επιρροή της και τέλος η σπουδαιότητα της δημοσιογραφίας στην αντιμετώπιση της διαφθοράς και της μαφίας.

Α. Η πορεία της πολιτιστικής παραγωγής ανά τους αιώνες

Η πολιτιστική παραγωγή κάθε εποχής αντανακλά τη σχέση της με την κοινωνία στην οποία δημιουργείται. Όπως η κοινωνία, έτσι και η λογοτεχνία, είναι μια διαρκώς μεταβαλλόμενη έννοια, ανάλογα με την εποχή και τις συνθήκες στις οποίες αναπτύσσεται. Αυτό που θεωρούσε λογοτεχνία η κοινωνία του 18ου αιώνα, δεν έχει άμεση σχέση με τη σημερινή λογοτεχνία. Σήμερα, τόσο στις θεωρητικές όσο και στις θετικές επιστήμες, αναγνωρίζεται ότι δεν μπορεί να υπάρχουν οριστικοί και καθολικοί ορισμοί αποδεχτοί ανά τους αιώνες και από όλους. Όπως αναφέρει στο Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων ο Παρρίσης, οι απόπειρες να οριστεί η έννοια της λογοτεχνίας «είναι κυριολεκτικά αμέτρητες και στην πράξη έχουν όλες αποδειχθεί ανεπαρκείς».¹

Η αποκοπή της λογοτεχνίας από τη γενική κατηγορία της φιλολογίας ή γραμματείας έγινε περίπου στις αρχές του 18ου αιώνα. Αυτό που ονομάζουμε σήμερα λογοτεχνία είναι ένα σύνολο κειμένων με βασικά χαρακτηριστικά την πρωτοτυπία, η καλαισθησία η δημιουργικότητα και η μυθοπλασία. Επίσης άλλα χαρακτηριστικά της ήταν η αισθητική απόλαυση που απορρέει από ένα έργο, η ιδιαίτερη χρήση της γλώσσας και της σύνταξης. Σήμερα, το σύνολο των παραπάνω κριτηρίων δεν είναι καθοριστικό για να εντάξουμε ένα κείμενο στη λογοτεχνία.² Αποδεχόμαστε λοιπόν «ότι κάθε απόπειρα να οριστεί η λογοτεχνία ελέγχεται αναπόφευκτα ως προσωρινή, εποχικά ή και πολιτισμικά φορτισμένη και κατά κάποιο τρόπο μεροληπτική. Πρόκειται αναμφίβολα για μια κατηγορία σχετική, μεταβλητή και σαφώς εξαρτημένη από διάφορους παράγοντες, όπως για παράδειγμα οι ιστορικές και κοινωνικο - οικονομικές συνθήκες, τα πολιτισμικά συμφραζόμενα κτλ.».³

Η ίδια τάση αναθεώρησης παρουσιάζεται και στις έννοιες γένος και είδος της λογοτεχνίας. Γενικότερα ονομάζουμε γένη του λόγου τις ευρείες κατηγορίες όπως ποίηση, πεζογραφία και δραματουργία.⁴ Είδη είναι οι μικρότερες υποδιαιρέσεις τους π.χ. νουβέλα, σονέτο, δοκίμιο, βιογραφία. Γνωρίζουμε καλά σήμερα ότι τα λογοτεχνικά είδη μεταβάλλονται και αναμειγνύονται. Έτσι κάθε εποχή δημιουργούνται και προστίθενται όλο και περισσότερα είδη διευρύνοντας έτσι

¹ Παρρίσης, Ιωάννης και Παρρίσης, Νικήτας (2009) *Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων*. Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων (Ο.Ε.Δ.Β.). σ.100

² *Idem*, σ. 100

³ *Idem*, σελ. 102-103

⁴ Βάρσος, Γιώργος (1999) *Ιστορία της Ευρωπαϊκής Λογοτεχνίας Α'*. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. σ.17

την ταξινόμηση.⁵ Τα τρία είδη του γένους της πεζογραφίας είναι η νουβέλα, το μυθιστόρημα και το διήγημα. Το μυθιστόρημα σήμερα χωρίζεται σε πολλά υποείδη ανάλογα με το περιεχόμενο ή τη μορφή του: ψυχολογικό, φανταστικό, αστυνομικό, ιστορικό, κοινωνικό, αισθηματικό, έμμετρο, βιογραφικό και πολλά άλλα.

⁵ Μαρκαντωνάτος, Γεράσιμος Α. (2013) *Λογοτεχνικοί και φιλολογικοί όροι*. Αθήνα:Alter-Ego MME A.E. σ. 220

A1. Το μυθιστόρημα ως διαρκώς εξελισσόμενο και μετασχηματιζόμενο είδος

Η ανάγκη των ανθρώπων να εκφράζονται και να καταγράφουν σκέψεις, εμπειρίες και συναισθήματα οδήγησε στην ανάπτυξη της πεζογραφίας και των ειδών αυτής. Ανάλογα με τα θέματα που απασχολούν τα μυθιστορήματα και κυρίως ανάλογα με τις εξελίξεις και την κατάσταση των ηρώων τους, χωρίζονται σε διάφορες κατηγορίες όπως ιστορικά, ηθογραφικά, αστικά, αστυνομικά, ρομαντικά, ψυχολογικά, κοινωνικά κ.α. Ο παραπάνω προσδιορισμός μπορεί να γίνει από τον ίδιο τον συγγραφέα ή από τους εκδοτικούς οίκους για διαφημιστικούς λόγους. Πάντως δεν έχει παρατηρηθεί μία σταθερή διαχωριστική γραμμή μεταξύ των ειδών καθώς στα πλαίσια της ιστορίας μπορούν πολύ εύκολα να περάσουν από την μία κατηγορία στην άλλη εντός της εξέλιξης του μυθιστορήματος.⁶

Η έκταση του κειμένου αποτελεί ένα από τα κυριότερα χαρακτηριστικά διάκρισης μεταξύ διηγήματος, νουβέλας και μυθιστορήματος. Μεγαλύτερα σε έκταση θεωρούνται τα μυθιστορήματα ενώ επόμενη στη σειρά είναι η νουβέλα και τελευταία η μικρή φόρμα του διηγήματος. Το ουσιώδες χαρακτηριστικό του μυθιστορήματος αφορά κυρίως την αφηγηματική του δομή. Έτσι, έχουμε μία εκτεταμένη ιστορία, τον μύθο, η οποία αποτελείται από πολλά επεισόδια που καλύπτουν πολλές πτυχές της. Τις περισσότερες φορές τα παραπάνω συγκροτούν η πολυεπίπεδη διάρθρωση και η εξέλιξη του μύθου. Η εξέλιξη της αφήγησης μπορεί να επεκτείνεται σε διαφορετικούς χώρους αλλά και διαφορετικούς χρόνους.⁷

Ο αφηγηματικός χρόνος μπορεί να περιλαμβάνει είτε μια ευθύγραμμη σειρά που χαρακτηρίζεται με τον λατινικό όρο “ab ovo” και σημαίνει κατά λέξη “από το αυγό” είτε με, αναδρομές, “in media res”, που σημαίνει “στο μέσο των πραγμάτων”. Στην πρώτη τεχνική η ιστορία ξεκινάει από την αρχή και οδηγείται μέχρι το τέλος αλλά πολλές φορές μπορεί να ταλαιπωρήσει τον αναγνώστη ενώ στην δεύτερη μπορεί η ιστορία να ξεκινάει από τη μέση ή ακόμα και από το τέλος δίνοντας τη δυνατότητα στον συγγραφέα να δημιουργήσει ένα πολύπλοκο σύμπαν όπου μπορεί να περιπλανηθεί ο αναγνώστης.⁸

⁶ Παρρίσης, *Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων*, ο.π., σ. 123

⁷ Idem, σελ. 122-123

⁸ Μόσχος, Μίλτος(2018) *Λογοτεχνία και Βιβλία*. Διαθέσιμο σε: <http://moschosbooks.gr/in-media-res/>(Ανακτήθηκε 11 Ιανουαρίου, 2020).

Άλλο, δυνατό σημείο του μυθιστορήματος αποτελούν οι πολυπρόσωποι χαρακτήρες τους οποίους δημιουργεί ο συγγραφέας. Ο χαρακτήρας τους εκφράζεται με τις εξωτερικές τους περιγραφές, τις σκέψεις, τις πράξεις τους αλλά και με τις συναναστροφές τους με τα άλλα πρόσωπα. Η ύπαρξη όλων αυτών είναι που δημιουργεί μια έντονη και πλούσια σε δράση και διαμορφώνει την πλοκή του μύθου.⁹

Η μυθοπλαστική αφήγηση βασίζεται εξ ολοκλήρου ή σε αρκετά μεγάλο βαθμό στη φαντασία του συγγραφέα. Έτσι η μεγάλη έκταση του μυθιστορήματος επιτρέπει τη λεπτομερή καταγραφή ενός ολόκληρου κόσμου μέσα στον οποίο εντάσσεται η αφηγηματική πράξη των ηρώων η οποία διέπεται και από τη λογική του δημιουργού του. Οι πραγματικοί κόσμοι των μυθιστορημάτων είναι θύματα της θεωρίας της μίμησης ότι δηλαδή «η τέχνη αναπαράγει την πραγματικότητα» άρα πρέπει να κρίνουμε ένα έργο σε σχέση με την αληθοφάνεια και την αυθεντικότητα της εποχής του.¹⁰

Στη διάρκεια του 20ού αιώνα, το λογοτεχνικό έργο παύει να θεωρείται αναπαράσταση της πραγματικότητας και θεωρείται το ίδιο ως μία πραγματικότητα. Η έννοια της πραγματικότητας αρχίζει «να καθίσταται μια έννοια ακαθόριστη, ασαφής και προβληματική, που δύσκολα μπορεί να προσδιοριστεί αντικειμενικά».¹¹ Η κοινωνία στρέφεται πιο συνειδητά στη λογοτεχνία καθώς μέσα από τις μυθοπλαστικές αφηγήσεις περιγράφεται μια άλλη πραγματικότητα, κατά την οποία διαμορφώνονται οι αξίες «με τις οποίες σχηματίζονται τα ιδεολογικά συστήματα κάθε κοινωνίας ή πολιτισμού».¹²

Το μυθιστόρημα συνεχίζει να είναι «διαρκώς εξελισσόμενο και μετασχηματιζόμενο» είδος. Έχει καταφέρει όχι μόνο να μεταφέρει την πραγματικότητα στη λογοτεχνία αλλά και να την περιγράψει «με έναν τρόπο βαθύτερο, έξω από τη λογική ή την υλική αλήθεια της καθημερινής ζωής».¹³

⁹ Παρρίσης, *Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων*, ο.π., σ. 123

¹⁰ *Idem*, σ. 124

¹¹ *Idem* σελ. 124-125

¹² *Idem* σελ. 124-125

¹³ Παρρίσης, *Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων*, ο.π., σ. 124

A2. Αστυνομικό μυθιστόρημα

α) Κλασικό

Τα αστυνομικά μυθιστορήματα έκαναν την εμφάνισή τους στις αρχές του 19^{ου} αιώνα στη Μ. Βρετανία και στη Γαλλία. Πρώτο αστυνομικό μυθιστόρημα θεωρείται «Οι φόνοι της οδού Μοργκ» του Edgar-Allan Poe (1841) και στη συνέχεια ακολούθησε το μυθιστόρημα του Arthur Conan Doyle με τίτλο «Σέρλοκ Χολμς». Συνεχιστές τους στις αστυνομικές ιστορίες οι Emile Gaboriau «Le crime d' Orcival» και ο Maurice Leblanc «L' aiguille creuse».

Στον 20^ο αιώνα το αστυνομικό μυθιστόρημα ανθίζει στην Αγγλία αλλάζοντας μ' αυτόν τον τρόπο τις μέχρι τότε προτιμήσεις των αναγνωστών που ήταν η νουβέλα και το διήγημα. Τότε έρχεται στην επιφάνεια της αστυνομικής λογοτεχνίας η Agatha Christie, διάσημη για τον θρυλικό ντεντέκτιβ Hercule Poirot στα αστυνομικά της μυθιστορήματα όπως το «The murder of Roger Ackroyd», «Curtain: Poirot's last case» το 1975 κ.α.¹⁴

Χαρακτηριστικό τους είναι το ότι ασχολούνται με το έγκλημα και την εξιχνίασή του. Υπάρχει ένα μυστήριο το οποίο καλείται να λύσει ο αναγνώστης. Τα αστυνομικά μυθιστορήματα επικεντρώνονται κυρίως στο «ποιος σκότωσε». Χρέος του συγγραφέα είναι να αποκαλύψει τον ένοχο και να αποδοθεί δικαιοσύνη. Κεντρικός ήρωας είναι πιθανόν κάποιος ερευνητής που θα εξιχνιάσει την υπόθεση και σαφώς υπάρχουν τα θύματα, οι ένοχοι και οι ύποπτοι.

Αυτά διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες: Η πρώτη κατηγορία είναι το «μυθιστόρημα-αίνιγμα» στο οποίο ο ερευνητής χωρίς να συμμετέχει σε εγκληματικές καταστάσεις ερευνά την υπόθεση και καταλήγει σε ένα συμπέρασμα. Η δεύτερη κατηγορία είναι το «σκληρό αστυνομικό μυθιστόρημα» στο οποίο κυριαρχεί η βία, η άγνοια του αναγνώστη για το αν παραμένει ζωντανός ο ερευνητής μέχρι το τέλος της ιστορίας και η αποκάλυψη του εγκλήματος δεν δίνει στον αναγνώστη το αίσθημα της απονομής δικαιοσύνης. Τέλος η τρίτη κατηγορία είναι το «μυθιστόρημα αγωνίας» που συνδυάζει τις δύο παραπάνω κατηγορίες και ο ήρωας εκτός από την υπόθεση πρέπει να λύσει και ένα δικό του προσωπικό πρόβλημα για παράδειγμα ένα ψυχολογικό ή μια απώλεια.¹⁵

¹⁴ Αποστολίδης, Ανδρέας([χ.χ.])*Ελληνική λέσχη συγγραφέων αστυνομικής λογοτεχνίας*, Διαθέσιμο σε: <https://crimefictionclubgr.wordpress.com/defining-crime-fiction/>(Ανακτήθηκε 10 Οκτωβρίου, 2018).

¹⁵ Παπαδημητρίου, Γιάννης([χ.χ.])*Το γαλλικό και γαλλόφωνο αστυνομικό μυθιστόρημα*, Διαθέσιμο σε: <http://papadimitriou-giannis.blogspot.com/2017/06/blog-post.html>(Ανακτήθηκε 8 Μαΐου, 2020).

Άλλοι σημαντικοί εκπρόσωποί του είναι ο Samuel Dashiell Hammett με το γνωστό του έργο «The Maltese falcon», ο οποίος εισάγει το ύφος του «σκληρού αστυνομικού μυθιστορήματος». Ο John Le Carré με το κατασκοπευτικό του μυθιστόρημα «The spy who came in from the cold» και ιδιαίτερα γνωστός για τον θρυλικό Πράκτορα 007, ο Graham Greene «Brighton Rock», ο Eric Ambler ο οποίος με το έργο του «The mask of Dimitrios» συνδύασε την εγκληματικότητα, την πολιτική και την κατασκοπία λίγο πριν την αρχή των βαλκανικών πολέμων. Παράλληλα κάνει την εμφάνισή της η ψυχολογική αστυνομική λογοτεχνία ή suspense novel η οποία έθεσε τα θεμέλια για τη μοντέρνα αστυνομική ιστορία του σήμερα. Στη δεκαετία του '50 υπάρχει μια αλλαγή στα έως τότε πρότυπα των αστυνομικών ηρώων η οποία τους εντάσσει σε μια νέα γενεαλογία «αρνητικών ηρώων». Αναφέρουμε την Patricia Highsmith «The talented Mr Ripley» και τον William Riley Burnett «High Sierra».

Τέλος μετά τη δεκαετία του '60 ξεκινάει η ανάπτυξή του στις Σκανδιναβικές χώρες και την δεκαετία του '80 στις Μεσογειακές. Το αστυνομικό μυθιστόρημα φαίνεται να μη γνωρίζει περιορισμούς καθώς κατάφερε να αναπτυχθεί σε πολλές χώρες.¹⁶

β) Polar και neo-polar (πόλαρ και νεο-πόλαρ)

Στη Γαλλία το αστυνομικό μυθιστόρημα ονομάζεται roman policiaire, στην αργκό εκδοχή του polar. Σημαντικοί εκπρόσωποί του είναι ο Gaston Leroux «Le mystère de la chambre jaune», ο Maurice Leblanc «Arsène Lupin, gentleman-cambrioleur», Emile Gaboriau «L' affaire Lerouge» και ο Georges Joseph Christian Simenon «Le vacances Maigret».

Στη δεκαετία του '70 εμφανίζεται το neo-polar, ένα είδος που κυριάρχησε κυρίως στη Γαλλία, στην Ιταλία, στην Ισπανία και στην Ελλάδα. Το είδος αυτό παρουσιάζει τη σχέση εγκλήματος και πολιτικής. Πρωτοπόρος υπήρξε ο Jean-Patrick Manchette «Nada» ο οποίος θεωρούσε ότι μέσω της αστυνομικής λογοτεχνίας μπορεί να αναδείξει τη διαφθορά της αστυνομίας και τους κοινωνικούς παράγοντες που οδηγούν στο έγκλημα. Επίσης άλλοι

¹⁶ Παπαδημητρίου, *Το γαλλικό και γαλλόφωνο αστυνομικό μυθιστόρημα*, ο.π., <http://papadimitriou-giannis.blogspot.com/2017/06/blog-post.html>

εξάιρετοι εκπρόσωποι είναι ο Frédéric H. Fajardie «Tueurs de flics» και η Dominique Manotti «L'évasion».¹⁷

Οι συγγραφείς αυτού του είδους μέσα από τα έργα τους παρουσιάζουν τις κοινωνικές συνθήκες που οδηγούν στο έγκλημα δίνοντας περισσότερη σημασία σ' αυτό παρά στην εξήγηση του ποιος σκότωσε.¹⁸

γ) Noir (νουάρ)

Στα Γαλλικά η λέξη σημαίνει μαύρος, σκούρος, στη λογοτεχνία όμως μπορεί να εκφράζει το φόβο και την απόγνωση. Από το 1946 τα noir μυθιστορήματα θέλουν τους ήρωες να βιώνουν ακραίες καταστάσεις και να αντιμετωπίζουν την τρέλα και τον θάνατο καθιστώντας μη απαραίτητη την παρουσία αστυνομικών και δολοφόνων.¹⁹

Ό,τι θεωρούμε κλασικό στο αστυνομικό μυθιστόρημα, ανατρέπεται στο μαύρο ή νουάρ (noir) αστυνομικό. Όπως αναφέραμε εμφανίζεται μετά το 1940, τόσο στη λογοτεχνία όσο και στον κινηματογράφο. Με τη συμβολή του Γάλλου Marcel Duhamel, που θα δημιουργήσει τη «μαύρη σειρά» (Série noire) των εκδόσεων Gallimard και τον Ιταλό Nino Frank, που επινοεί τον όρο φιλμ νουάρ (film noir) το 1940, το είδος άνθισε τόσο στην ευρωπαϊκή όσο και στην αμερικανική σκηνή.²⁰

Χαρακτηριστικό του νουάρ αστυνομικού μυθιστορήματος είναι ότι το έγκλημα αποτελεί μια αφορμή για τον συγγραφέα ο οποίος θέλει μέσα από την υπόθεση εξιχνίασης του εγκλήματος να αναδείξει είτε το κοινωνικό, είτε το πολιτικό, είτε το ιστορικό περιβάλλον στο οποίο κινείται το βιβλίο. Έτσι ο συγγραφέας αναπαριστά το κοινωνικό περιβάλλον και τις επιρροές που έχουν δεχτεί τα πρόσωπα της ιστορίας. Περιγράφει δηλαδή το πλαίσιο της ζωής τους, το ρυθμό των σκέψεων και τα ηθικά πλαίσια στα οποία έχει γαλουχηθεί το κάθε πρόσωπο της ιστορίας. Η κοινωνία καθορίζει τους χαρακτήρες και τις συμπεριφορές τους ενώ η πόλη που

¹⁷ Idem, <http://papadimitriou-giannis.blogspot.com/2017/06/blog-post.html>

¹⁸ Φιλίππου, Φίλιππος ([χ.χ.]) *Η μεσογειακή αστυνομική λογοτεχνία*. Διαθέσιμο σε: <https://diastixo.gr/arthra/9277-mesogeiaiki-astunomiki-logotexnia> (Ανακτήθηκε 8 Μαΐου, 2020).

¹⁹ Φιλίππου, Φίλιππος ([χ.χ.]) *Noir*. Διαθέσιμο σε: <https://www.tovima.gr/2008/11/25/books-ideas/noir-14/> (Ανακτήθηκε 8 Μαΐου, 2020).

²⁰ Καλόπουλος, Κώστας (Σεπτέμβριος 2014) *Noir, neo-noir, post-noir. Η Καθημερινή*. Διαθέσιμο σε: <https://www.kathimerini.gr/783366/article/politismos/vivlio/noir-neo-noir-post-noir> (Ανακτήθηκε 11 Μαΐου, 2020).

ζουν, τον ρυθμό και τις υποθέσεις. Οι ήρωες αποτελούν ένα ζωντανό κύτταρο αυτών των πόλεων, ενώ μέσα από τα μάτια και τις σκέψεις τους αντανακλάται όλη η ομορφιά και η ασκήμια που έχουν.²¹

Μερικοί από τους σύγχρονους Γάλλους εκπροσώπους του νουάρ αστυνομικού μυθιστορήματος είναι οι Caryl Férey (Haka), Jean-Bernard Pouy (Le Poulpe, La petite écuyère cafté), Hervé Le Corre (Les cœurs d'échiquetés).²² Ο Jean-Claude Izzo ο οποίος ξεχώρισε για τη νουάρ αστυνομική τριλογία (Total Kheops, Chourmo, Solea), ο Σκανδιναβός Henning Mankell (Den vita lejoninnan), η Αγγλίδα Susie Steiner (Missing, Presumed), ο Ελληνοαμερικάνος George P. Pelecanos (Drama City) και η Sara Paretsky (Sisters On the Case).²³

²¹ Καλαμπόκας, Γιώργος(2019) «Μια λογοτεχνία σημαδεμένη κοινωνικά»: Οι κόσμοι του νουάρ. *Marginalia 10*. Διαθέσιμο σε: <https://marginalia.gr/arthro/mia-logotechnia-simademeni-koinonika-oi-kosmoi-toy-noyar/> (Ανακτήθηκε 9 Μαΐου 2020).

²² Αφιέρωμα στο νέο γαλλικό νουάρ. Διαθέσιμο σε: <https://www.lifo.gr/guide/book/346> (Ανακτήθηκε 9 Μαΐου, 2020).

²³ Καλαμπόκας, «Μια λογοτεχνία σημαδεμένη κοινωνικά»: Οι κόσμοι του νουάρ. ο.π., <https://marginalia.gr/arthro/mia-logotechnia-simademeni-koinonika-oi-kosmoi-toy-noyar>

B. Ζαν-Κλωντ Ιζζό

B1.1 Η πορεία του Ιζζό ως το αστυνομικό μυθιστόρημα

Ο Ζαν-Κλωντ Ιζζό (Jean-Claude Izzo) γεννήθηκε στη Μασσαλία στις 20 Ιουνίου το 1945. Πέθανε από καρκίνο στις 26 Ιανουαρίου 2000 σε ηλικία 54 ετών. Ο πατέρας του, Gennaro, μετανάστευσε από την Ιταλία στη Μασσαλία το 1928 στην ηλικία των 15 ετών και δούλεψε ως μπάρμαν σε διάφορα μαγαζιά. Η μητέρα του, Isabelle, γεννήθηκε στη συνοικία Panier της Μασσαλίας από μετανάστες Ισπανούς γονείς και δούλεψε ως μοδίστρα.

Πήγε σχολείο στη λεωφόρο Boisson και στα 16 του άνοιξε ένα νυχτερινό κέντρο διασκέδασης μαζί με τους φίλους του. Φοίτησε σε μια τεχνική σχολή μεταλλουργών και το 1963 εργάστηκε ως πωλητής στο βιβλιοπωλείο «la Clairière». Το 1964 κατατάχθηκε στο στρατιωτικό σώμα της Τουλόν και αργότερα τον μετέθεσαν στο πειθαρχικό τάγμα στο Τζιμπουτί.²⁴

Το 1966 έγινε μέλος του Ενιαίου Σοσιαλιστικού Κόμματος και εκεί γνώρισε την Marie Héléne Bastianelli την οποία παντρεύτηκε το 1969. Το 1968 έλαβε μέρος στις βουλευτικές εκλογές που έγιναν στη Μασσαλία με το Ενιαίο Σοσιαλιστικό Κόμμα. Μετά τις εκλογές προσχώρησε στο Γαλλικό Κομμουνιστικό Κόμμα. Το 1970 εγκαταστάθηκε μαζί με την γυναίκα του σε ένα χωριό λίγα χιλιόμετρα έξω από τη Μασσαλία. Εκείνη την περίοδο δημοσίευσε την πρώτη του ποιητική συλλογή με τίτλο «Poèmes à haute voix». Δύο χρόνια μετά προσλήφθηκε ως δημοσιογράφος στη γαλλική κομμουνιστική εφημερίδα “La Marseillaise” και τον ίδιο χρόνο απέκτησε ένα γιο τον οποίο ονόμασαν Sébastien. Το 1974 κατάφερε να γίνει συντάκτης του τμήματος πολιτισμού του “La Marseillaise”. Το 1978 σταμάτησε να ασχολείται με την πολιτική και έφυγε από τη Μασσαλία.

Συνέχισε τη ζωή του στο Παρίσι όπου εργάστηκε ως συντάκτης εφημερίδας και δημοσίευσε τα μυθιστορήματα «Total Kheops», «Chourmo» και άλλα έργα τα οποία θα αναφερθούν αναλυτικά στο επόμενο κεφάλαιο. Το 1999 παντρεύτηκε τη φωτογράφο Catherine Bouretz και επέστρεψαν μαζί στην Μασσαλία. Το τελευταίο του έργο είναι το «Le Soleil des Mourants».²⁵

²⁴ Izzo, Sébastien ([χ.χ.]) *Jean-Claude Izzo*. Διαθέσιμο σε: <http://jeanclaude-izzo.com/biographie/> (Ανακτήθηκε 9 Μαΐου, 2020).

²⁵ Idem, <http://jeanclaude-izzo.com/biographie/>

B1.2 Ποιήματα και Μυθιστορήματα του Ιζζό

Η βιβλιογραφία του Jean-Claude Izzo περιλαμβάνει τα ποιήματα «Poèmes à haute voix» (1970), «Terres de feu» (1972), «État de veille» (1974), «Braises, brasiers, brûlures» (1975), «Paysage de femme» (1975), «Le Réel au plus vif» (1976). Δημοσίευσε τις συλλογές ποιημάτων «Loin de tous rivages» (1997) και «L'Aride des jours» (1999) και συμμετείχε στη δημιουργία του ποιητικού περιοδικού «Orion» σε συνεργασία με τον Bruno Bernadí. Επίσης έγραψε το βιογραφικό έργο «Clovis Hugues, un rouge du Midi» (1978). Το μυθιστόρημα «Total Kheops» (1995) το οποίο απέσπασε πολλά βραβεία, το «Chourmo» (1996), το «Les marins perdus» (1997), το «Vivre fatigue» (1998) και το «Le soleil des mourants» (1999) μεταφράστηκαν στα ελληνικά με τους εξής αντίστοιχους τίτλους: «Το τραγούδι της Μασσαλίας» (1999), «Το Τσούρμο» (2000), «Οι βατσιμάνηδες της Μασσαλίας» (2001), «Έρωτας και θάνατος στη Μασσαλία» (2002) και «Ο ήλιος των μελλοθάνατων» (2003).

Άλλα μυθιστορήματα του Izzo είναι τα «Solea» (1998), «Marseille» (2000), «Faux Printemps in Vivre Fatigue» (1997) και «Un temps immobile» (1999). Αξίζει να αναφερθούν οι ταινίες στις οποίες έγραψε το σενάριο. Αυτές είναι «Les matins chagrins» (1987), «La mort couleur d'automne» (1984) και «Une mort olympique» (1984). Ακόμη έγραψε τα κείμενα των παρακάτω θεατρικών: «Liberez Angela Davis» (1971), «Allô Paris» (1978), «La Commune de Marseille» (1980) σε συνεργασία με τον Claude Alranq και το «La révolution revit à Septèmes» (1989). Τέλος έγραψε τους στίχους των τραγουδιών «Nighthawks» (1992) το οποίο ερμήνευσε ο Jean-Guy Coulangue και «Plage du Prophète» (2000) που ερμήνευσε η Gian Maria Testa.²⁶

Γ. Η τριλογία της Μασσαλίας

Στα πενήντα του χρόνια ο Ιζζό και μετά από παρότρυνση των συγγραφέων Michel Le Bris και Patric Raynal εξέδωσε το μυθιστόρημα “Total Khéops”(1995) το οποίο αποδόθηκε στα

²⁶ Izzo, Sébastien ([χ.χ.]) *Jean-Claude Izzo*. Διαθέσιμο σε: <http://jeanclaude-izzo.com/bibliographie/> (Ανακτήθηκε 9 Μαΐου, 2020).

ελληνικά ως «Το μαύρο τραγούδι της Μασσαλίας». Αποτελεί το πρώτο βιβλίο μιας τριλογίας νουάρ που σημείωσε τεράστια επιτυχία. Τα επόμενα δύο βιβλία ήταν το 1996 το «Choumo»(1996), στα ελληνικά «Το τσούρμο» και το «Solea»(1998) χωρίς ελληνική απόδοση τίτλου.

Η μεγάλη επιτυχία του έργου οφείλεται στα χαρακτηριστικά του νέο-polar που διαθέτει. «Η παρουσίαση του κράτους ως ενός διεφθαρμένου συστήματος σε συνεργασία με το οργανωμένο έγκλημα, η κατασκευή του κεντρικού χαρακτήρα ως αποδιοπομπαίου τράγου και η απαισιοδοξία που διέπει συνολικά την Τριλογία είναι επιπλέον στοιχεία που αποδεικνύουν την επιρροή». ²⁷

Ο Ιζζό βασισμένος στις βιωματικές και επαγγελματικές του γνώσεις για τον πολιτισμό της Μασσαλίας και των κατοίκων της, δημιουργεί έναν νέο ολοκληρωμένο ήρωα στην αστυνομική λογοτεχνία. Ο συγγραφέας στο βιβλίο «Το μαύρο τραγούδι της Μασσαλίας» ενημερώνει με μια μικρή σημείωση στην αρχή πως τα γεγονότα που αφηγείται όπως και οι ήρωες είναι προϊόντα μυθοπλασίας, το μόνο αληθινό είναι η Μασσαλία και όσοι ζουν σ' αυτή με το πάθος που τους διακατέχει για την πόλη τους²⁸. Ωστόσο ο Ιζζό καθρεφτίζεται μέσα από την προσωπικότητα του Φάμπιο Μοντάλ του πρωταγωνιστή, αστυνόμο που έχει ένα ιστορικό, κοινωνικό και ψυχολογικό υπόβαθρο άρρηκτα συνδεδεμένο με την πόλη της Μασσαλίας. Έτσι ο Ιζζό δανείζει στον ήρωα του την οικογενειακή του ιστορία ως τέκνο μεταναστών, περιγράφει την πόλη και τα βιώματα που βίωσε στα παιδικά του χρόνια. Βάζει τον ήρωα του να ταξιδέψει και να υπηρετήσει στο Τζιμπούτι και να επιστρέψει για να προσφέρει υπηρεσίες στην πόλη που αγαπά. Απολαμβάνει το καλό φαγητό και έχει τις ίδιες κακές συνήθειες με τον Ιζζό όπως το αλκοόλ και τα τσιγάρα. Διαφέρουν όμως ως προς το ότι ο Ιζζο δεν ήταν αστυνομικός και μισούσε το ψάρεμα.²⁹

Ο Ιζζό τοποθετείται στις κοινωνικές και πολιτικές απόψεις του Φάμπιο Μοντάλ, στο μυαλό και στις πράξεις του. Δίνει στον ήρωά του ό,τι θεωρεί πιο σημαντικό για τον ίδιο και ό,τι

²⁷ Παπαγεωργίου, Ελένη(2012)*Τραγουδώντας βραχνά για τη Μασσαλία. The book's journal* 15. Διαθέσιμο σε: <http://perinoir.blogspot.com/2012/01/1995.html> (Ανακτήθηκε 11 Μαΐου 2020).

²⁸ Izzo, Jean-Claude(1999)*Το μαύρο τραγούδι της Μασσαλίας*. Μετάφραση από τα γαλλικά Σωμερίτης, Ρ. Αθήνα: Πόλις. (το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε 1995). σ.7

²⁹ Izzo,Sébastien([χ.χ.])*Jean-Claude Izzo*. Διαθέσιμο σε: <http://jeanclaude-izzo.com/promenade-de-fabio/> (Ανακτήθηκε 9 Μαΐου, 2020).

θαυμάζει, κάτι που φαίνεται ξεκάθαρα και στο όνομα που διαλέγει καθώς αποτελεί φόρο τιμής στον Ισπανό συγγραφέα Manuel Vázquez Montalbán και στον Ιταλό ποιητή Eugenio Montale.³⁰

Εκτός από την αγάπη του για την πόλη της Μασσαλίας καταφέρνει πολύ εύστοχα και χωρίς να είναι καθόλου κουραστικός να παρουσιάσει ένα σύγχρονο κοινωνικό σχόλιο για τις κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις στην Γαλλία όπου ζούσε. Η τριλογία της Μασσαλίας τοποθετημένη στη Γαλλία περιγράφει τις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες που επικρατούσαν στη Μασσαλία.

Τρεις είναι οι κύριοι άξονες στους οποίους κινείται το έργο: i) Η διαφθορά που υπήρχε στο αστυνομικό, πολιτικό και δικαστικό σύστημα. ii) Η κοινωνική κρίση που βιώνει η σύγχρονη κοινωνία μέσα από την διακίνηση ναρκωτικών και όπλων. iii) Το οργανωμένο έγκλημα και η επέκταση της μαφίας σε πανευρωπαϊκό επίπεδο.

Ιδιαίτερης σημασίας είναι το σχόλιό του για το συνεχή αποκλεισμό των “Γάλλων μεταναστών”, παιδιών δεύτερης και τρίτης γενιάς,³¹ που ζουν και πεθαίνουν σε ένα περιορισμένο και προκαθορισμένο πλαίσιο μίσους και διαχωρισμού, καθώς και για την έξαρση εθνικιστικών τάσεων που αναπτύσσονται .

Τα βιβλία που αποτελούν την τριλογία παρουσιάζουν συγκεκριμένες μορφολογικές ομοιότητες. Ο πρωταγωνιστής αναπολεί την ιστορία της ζωής του διαβαίνοντας την σύγχρονη Μασσαλία. Συσχετίζει τις σχέσεις του παρελθόντος με το παρόν. Και στις τρεις ιστορίες η υπόθεση που απασχολεί τον ήρωα μας, έχει άμεσο προσωπικό ενδιαφέρον καθώς οι υποθέσεις αφορούν είτε μια φίλη του, είτε μια ερωμένη του, είτε ένα παιδικό του φίλο είτε ένα οικογενειακό πρόσωπο . Στο πρώτο βιβλίο είναι ο θάνατος του παιδικού του φίλου Ουγκό, στο δεύτερο βιβλίο ο φόνος του γιου της αγαπημένης του ξαδέλφης και στο τρίτο οι θάνατοι κοντινών του προσώπων και η άμεση απειλή των υπολοίπων. Αυτές οι υποθέσεις αποτελούν το κλειδί για την συναισθηματική φόρτιση του και την ανάγκη να εξωτερικεύσει τις σκέψεις του. Ταυτόχρονα και στα τρία βιβλία υπάρχει μια δεύτερη ιστορία φόνου η οποία συνδέει τον ήρωα με τα ζητήματα της σύγχρονης πραγματικότητας: Στο πρώτο η αποτρόπαια δολοφονία της

³⁰ Μπασκόζος ,Γιάννης Ν(Ιανουάριος 2013)*Η Μασσαλία της λογοτεχνίας και του σινεμά. Το Βήμα*. Διαθέσιμο σε: <https://www.tovima.gr/2013/01/20/culture/i-massalia-tis-logotexnias-kai-toy-sinema/> (Ανακτήθηκε 11 Μαΐου, 2020).

³¹Izzo, Jean-Claude(2000) Το τσούρμο. Μετάφραση από τα γαλλικά Εμμανουήλ, Α. Αθήνα: Πόλις. (το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε 1996). σ.14

νεαρής Αράβισσας Λειλά, στο δεύτερο η δολοφονία ενός Άραβα, πολιτικού πρόσφυγα και του κοινωνιολόγου Σερζ και στο τρίτο η δολοφονία της νεαρής μητέρας, Σόνιας.

Πιο συγκεκριμένα στο **Μαύρο Τραγούδι της Μασσαλίας**, ασχολείται με τις παιδικές φιλίες και το πόσο καθοριστικές είναι οι σχέσεις αυτές για την ύπαρξη και τη διαμόρφωση του χαρακτήρα των ανθρώπων. Αυτός είναι ίσως ο λόγος για τον οποίο αφιέρωσε το βιβλίο στο γιο του, Σεμπαστιέν. Στο βιβλίο ξεδιπλώνεται η ιστορία της ζωής του ήρωα, Φάμπιο Μοντάλ, και οι ισχυρές σχέσεις που σύναψε στα παιδικά και εφηβικά του χρόνια με τους Μανού και Ουγκό. Παιδιά μεταναστών και οι τρεις: Ιταλοί ο Φάμπιο και ο Ουγκό, Ισπανός ο Μανού.

Κάτω από αυτό το πρίσμα μας περιγράφει το κλίμα της Μασσαλίας των μεταναστών. Τις οικογενειακές σχέσεις, τις δουλειές, τα σπίτια και τα όνειρα που είχαν οι γονείς τους και αυτοί. Επίσης αφηγείται τους έρωτες, τις αλητείες και τις αποφάσεις που οδήγησαν σε διαφορετικά μονοπάτια τους τρεις φίλους. Ο Ουγκό επέλεξε να ζήσει μέσα στην παρανομία και τη βία, ο Μανού γοητευμένος από το χρήμα έμπλεξε με τη Μαφία και τέλος ο Φάμπιο ο οποίος επέλεξε τη δικαιοσύνη και έγινε αστυνομικός. Η δολοφονία πρώτα του Μανού και στη συνέχεια του κυνηγημένου Ουγκό που “ξεπλήρωσε” το θάνατο του πρώτου, ξυπνούν στον αστυνόμο πια Φάμπιο τους δαίμονες της αυτοκριτικής και του απολογισμού της ζωής του. Πρέπει να βρει τον πραγματικό ένοχο πίσω από τις δολοφονίες και να “ξεπληρώσει” με την σειρά του το χρέος τιμής απέναντι στους φίλους του καθώς και να στηρίξει την αγαπημένη: ερωμένη και των τριών, τη Λολ. Παράλληλα πρέπει να διαλευκάνει την υπόθεση της φρικτή δολοφονίας της Λειλά, μιας νεαρής Αράβισσας με την οποία είχε αναπτύξει μια τρυφερή σχέση. Αφού παρουσίασε λοιπόν τα κοινωνικά στερεότυπα μέσα στα οποία κινούνται οι σημερινοί μετανάστες και τα παιδιά τους στο τέλος ασχολείται με το οργανωμένο έγκλημα και το πέρασμα-ξεκαθάρισμα των παλιών ηγετών από του νέους.³²

Το Τσούρμιο αποτελεί το δεύτερο βιβλίο της τριλογίας της Μασσαλίας. Ο Ιζζό αφιέρωσε το βιβλίο αυτό στη μητέρα του, στον πατέρα του, στην Ιζαμπέλ, στον Τζενάρο καθώς και στη μνήμη του Ibrahim Ali, ενός πολιτικού που δολοφονήθηκε στις βόρειες συνοικίες της Μασσαλίας το 1995. Με τον όρο “τσούρμιο” χαρακτηρίζονταν μια λέσχη που διοργάνωνε μουσικές εκδηλώσεις με σκοπό να συναντιούνται οι άνθρωποι, να δημιουργούν μια μάζα, να είναι ενωμένοι και να ανήκουν σε κάτι.³³ Το πλαίσιο στο οποίο κινείται αφορά κυρίως τις

³² Izzo, *Το μαύρο τραγούδι της Μασσαλίας*, ο.π., σ. 258

³³ Izzo, *Το τσούρμιο*, ο.π., σελ.64-65

κοινωνικές ανισότητες στη γαλλική κοινωνία και τους μετανάστες. Επίσης αναδεικνύει τις νέες φασιστικές τάσεις και τις διαμάχες-συγκρούσεις για τον οικονομικό έλεγχο της πόλης από τη μαφία.³⁴

Οι θάνατοι του πρώτου βιβλίου οδήγησαν τον ήρωα να παραιτηθεί από την θέση του αστυνομικού και να ζήσει τον δικό του έρωτα με την Λολ. Η αγαπημένη του ξαδέλφη τον επισκέπτεται τη στιγμή που η Λολ τον έχει εγκαταλείψει και η ζωή του Φάμπιο κυλά ήρεμα και ξεκούραστα. Όπως αναφέρει και ο ίδιος απολάμβανε την κάθε στιγμή και χαιρόταν καθώς δεν τον απασχολούσε τίποτα άλλο, καμιά υπόθεση, καμιά δολοφονία να εξιχνιάσει.

Η ξαδέρφη Ζελού αναζητά τον 16 ετών γιο της, Γκιτού, που το έσκασε από το σπίτι μετά από τη διαφωνία που είχε με τον πατριό του, για την Αράβισσα φίλη του. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο συγγραφέας από τις πρώτες σελίδες αποκαλύπτει στον αναγνώστη τη δολοφονία του Γκιτού κάτι που εντείνει το ενδιαφέρον και την συμπόνια για τη μητέρα και το θείο. Ο Φάμπιο, στην αναζήτηση του Γκιτού έρχεται κοντά με την αραβική οικογένεια της κοπέλας του ανιψιού του, Ναϊμα, και εμείς για μια ακόμα φορά με τη σύγχρονη πραγματικότητα της Γαλλίας. Παράλληλα έρχεται αντιμέτωπος με το θάνατο του φίλου του Σερζ που ήταν κοινωνικός λειτουργός και είχαν αλληλοβοηθηθεί πολλές φορές δίνοντας συμβουλές ο ένας στον άλλον.³⁵ Μέσα από την ιστορία της ξαδέλφης και της κυρίας Κουκ, επίσης μετανάστριας από την Ασία, αντιλαμβανόμαστε τις διαπλοκές και την έκταση των οικονομικών συμφερόντων που κατακλύζουν τη σύγχρονη πολιτική σκηνή³⁶.

Το τελευταίο βιβλίο της τριλογίας της Μασσαλίας, **Solea**, αφιερώνεται στον Τομά. Ο συγγραφέας αναφέρει πως όσα διηγείται στο βιβλίο του δεν είναι υπαρκτά, ακολουθεί όμως υπαρκτά μονοπάτια επηρεασμένος από τα γεγονότα που διαδραματιζόταν στην πόλη του, τη Μασσαλία, όπως τα διάβαζε στις εφημερίδες. «Στην πραγματική ζωή η φρίκη ξεπερνά, κατά πολύ μάλιστα, κάθε πιθανό προϊόν της φαντασίας».³⁷

Το Solea, επικεντρώνεται στα όνειρα που γίνονται εφιάλτες. Ο Φάμπιο έχει αποκτήσει την ηρεμία και την αδιαφορία που αναζητούσε. Όλα γύρω του κυλούν ήρεμα μέσα σε οικογενειακή και φιλική διάθεση. Ένας νέος έρωτας χτυπά την πόρτα και μία νέα πρόταση για

³⁴ Idem,σελ.226-227

³⁵Idem,σελ. 45-47

³⁶ Idem,σελ. 226-229

³⁷ Izzo, Jean-Claude(1998) *Solea*. Μετάφραση από τα γαλλικά Σωμερίτης, Ρ. Αθήνα: Πόλις. (το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε 2000). σ.7

δουλειά, παρόλο που ο ήρωας βρίσκεται σε δύσκολη ψυχολογική διάθεση. Όλα ανατρέπονται με τον πιο τραγικό τρόπο όταν η μαφία αναζητά τη φίλη του, Μπαμπέτ. Δημοσιογράφος στο επάγγελμα και πρώην ερωμένη, στόχευε να ξεσκεπάσει τη μαφία. Έχοντας μαζέψει όλα τα στοιχεία μπαίνει στο στόχαστρο της μαφίας, που αποφασίζει να τη βγάλει από τη μέση. Η μαφία αφού δολοφόνησε τον άντρα της επισκέπτεται τον Φάμπιο και εκβιάζοντάς τον, ζητάνε να τους παραδώσει την Μπαμπέτ αλλιώς θα έχανε τα αγαπημένα του πρόσωπα ένα προς ένα. Για να αποδείξουν τις απειλές τους προχωρούν πρώτα στη δολοφονία της Σόνια, ενός νέου πιθανού έρωτα του Φάμπιο, και στη συνέχεια του φίλου του με το ψευδώνυμο Μαύρος που τον είχε σαν δεύτερο πατέρα.³⁸

³⁸ Izzo, *Το μαύρο τραγούδι της Μασσαλίας*, ο.π., σελ. 160-161

Δ. Φάμπιο ο Μαρσεγιέζος

Όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, τα μυθιστορήματα βασίζονται κυρίως στον κεντρικό χαρακτήρα του έργου. Στην Τριλογία της Μασσαλίας ο Φάμπιο Μοντάλ είναι μεσήλικας, χωρίς οικογένεια, αστυνομικός της Μασσαλίας.³⁹ Άντρας με “εγκληματικό” παρελθόν από τη μία, αλλά καλλιεργημένος, με πολύ καλές γνώσεις στη μουσική και στη λογοτεχνία από την άλλη. Άνθρωπος που απολαμβάνει την ευτυχία σε απλές καθημερινές στιγμές όπως το ψάρεμα, το φαγητό και τις συζητήσεις με φίλους. Έχει όμως “κακές” συνήθειες όπως το αλκοόλ και το τσιγάρο.

«Μ’ άρεσε το ψάρεμα και η σιγή. Να περπατάω στους γύρω λόφους. Να πίνω δροσερό Κασίς. Και αργά τη νύχτα, Lagavulin ή Oban. Μιλούσα λίγο. Είχα όμως άποψη για όλα. Για τη ζωή, για το θάνατο. Για το Καλό, το Κακό. Ο κινηματογράφος ήταν το πάθος μου. Όσο και η μουσική.»⁴⁰

Δεν μπορεί να κρατήσει καμία γυναίκα κοντά του, καθώς όλες προσπαθούν να τον αλλάξουν. Παρόλο αυτό τις αγαπά όλες με τον τρόπο του. Γενικότερα στη ζωή του κυριαρχεί η απαισιοδοξία καθώς πιστεύει ότι δεν μπορεί να αλλάξει κάτι προς το καλύτερο.⁴¹ Στην εργασία του είναι ήρεμος, ψύχραιμος αλλά και πολύ ευσυνείδητος. Αναζητά την αλήθεια και επιδιώκει την απόδοση δικαιοσύνης. Αυτό τον οδηγεί σε προβληματικές σχέσεις με του συναδέλφους του που έχουν απορροφηθεί από το ισχύον σύστημα διαφθοράς.⁴² Τέλος, όλες οι υποθέσεις γίνονται προσωπικές γι’ αυτόν με άμεσο ή έμμεσο τρόπο. Αυτή η ψυχική σύνδεση με τα θύματα των υποθέσεών του καθώς και η συνεχής κόντρα με το κατεστημένο των συναδέλφων του, ήταν που τον οδήγησε και στην παραίτησή του από το αστυνομικό σώμα.

Ο Φάμπιο Μοντάλ είναι γέννημα θρέμμα της μεταπολεμικής Μασσαλίας, πόλης με ένα από τα μεγαλύτερα εμπορικά λιμάνια της Ευρώπης. Αποτελεί πόλο έλξης για τους μετανάστες-πρόσφυγες Ευρώπης και Αφρικής. Οι γονείς του Ιταλοί μετανάστες έφτασαν στη Μασσαλία αναζητώντας μια καλύτερη τύχη. Ο πατέρας του εργαζόταν στο λιμάνι ως φορτοεκφορτωτής για λίγες πενταροδεκάρες και η μητέρα του καθάριζε χουρμάδες επί δεκατέσσερις ώρες.⁴³ Είχαν

³⁹ Izzo, Το μαύρο τραγούδι της Μασσαλίας, ο.π., σ. 155

⁴⁰ Idem, σ. 48

⁴¹ Idem, σ. 48

⁴² Idem, σελ. 49-50

⁴³ Idem, σελ. 17-18

ένα μικρό εξοχικό στο Γκιτού όπου συνήθιζαν να μαζεύονται τα σαββατοκύριακα με φίλους και συγγενείς. Μετά το θάνατο της μητέρας του ο πατέρας του δεν ξαναπήγε εκεί ενώ ο ίδιος στην ηλικία των 16 συνήθιζε να συναντά εκεί τους φίλους του.⁴⁴

Η συνοικία του Πανιέ της Μασσαλίας, η οδός Πετί-Πουί όπου γεννήθηκε, αποτελούσε τη “σκοτεινή πλευρά” της πόλης. Από τις χειρότερες της τότε εποχής, ήταν γεμάτη ναυτικούς και ιερόδουλες, με μια μυρωδιά μούχλας που πότιζε τα ίδια τα κορμιά «..μυρουδιά της μούχλας, τη μυρουδιά της γειτονιάς τους».⁴⁵ Ο ρατσισμός ήταν από τα βασικά μαθήματα που έλαβε από μικρός, καθώς ήταν παιδί μεταναστών.⁴⁶

Στη “φωτεινή πλευρά” της Μασσαλίας η θάλασσα. Η βάρκα του πατέρα του και οι αναμνήσεις που απέκτησε σε αυτή αποτελούσαν το κρησφύγετο της ψυχής και του μυαλού του. Ήταν τα μόνα που κράτησε από την παλιά του ζωή. Το μικρό σπίτι στα βράχια, απομεινάρι των παιδικών του χρόνων για να αγναντεύει τη θάλασσα και μία βάρκα που αγόρασε από την αγαπημένη του γειτόνισσα Ονορίν, για να αποδρά στο νερό⁴⁷.

Σε αυτό το εξοχικό σπίτι, στο Γκουντ, λίγο έξω από τη Μασσαλία, πέρασε τις πιο όμορφες στιγμές με τους φίλους του Μανού και Ουγκό, με τους οποίους από παιδιά έγιναν εγκάρδιοι φίλοι. Η γνωριμία τους ξεκίνησε με ένα μεγάλο καυγά⁴⁸. Στην παρέα εντάχθηκε γρήγορα και η Λολ, μια τσιγγάνα, “αγαπημένη” και των τριών. Η σύνδεσή τους στιγμάτισε τη ζωή του Φάμπιο και συνέβαλε στη διαμόρφωση του καλού και του κακού χαρακτήρα του. Μαζί τους σε αυτό το σπίτι ξενυχτούσε ακούγοντας μουσική, διαβάζοντας, πίνοντας και κάνοντας όνειρα. Μαζί ερωτεύτηκαν την Λολ. Παρέα ξεκίνησαν τις μικροκλοπές και τη “μεγάλη” ζωή που τους προσέφερε η λεία των κόπων.⁴⁹

Η φιλία τους έληξε χωρίς εξηγήσεις. Ο Φάμπιο τους εγκαταλείπει μετά από ένα σοβαρό επεισόδιο. Σοκαρισμένος από μια βίαιη ληστεία που κατέληξε στον τραυματισμό ενός ανθρώπου κατόπιν πυροβολισμού του Ουγκό, αποφασίζει να εγκαταλείψει την πόλη και να φύγει. Όταν επιστρέφει εντάσσεται στο αστυνομικό σώμα. Με την κίνησή του αυτή κόβει κάθε επαφή με

⁴⁴ Idem, σελ. 40-41

⁴⁵ Idem, σ.18

⁴⁶ Idem, σ. 18

⁴⁷ Idem, σελ 47-48

⁴⁸ Izzo, *Το μαύρο τραγούδι της Μασσαλίας*, ο.π., σελ 39-40

⁴⁹ Idem, σελ. 45-46

τους παλιούς του φίλους, οι οποίοι δεν του συγχωρέσαν ποτέ την απόφαση να γίνει αστυνομικός.⁵⁰

Ως αστυνομικός επιθεωρητής πλέον, ο Φάμπιο αποφασίζει να αφήσει πίσω του το εγκληματικό του παρελθόν. Τα στοιχεία που τον χαρακτηρίζουν είναι η ηρεμία και η ψυχραιμία που εμπνέει στους γύρω του. Αποδεικνύεται καλός στο “χειρισμό” των νέων μεταναστών, και για αυτό τον λόγο του αναθέτουν την επίβλεψη των βόρειων περιοχών για πέντε χρόνια. Οι περιοχές αυτές ήταν ιδιαίτερα επικίνδυνες καθώς από εκεί ξεκινούσαν τα περισσότερα προβλήματα της πόλης.⁵¹ Ως αστυνομικός περιχώρων, συλλαμβάνει κακοποιούς, εμπόρους ναρκωτικών και ληστές. Δεν νιώθει ούτε οίκτο αλλά ούτε και μίσος. Έχει αμφιβολίες όμως για τα παιδιά γιατί πιστεύει πως το να περάσουν τα μισά τους χρόνια στη φυλακή θα είναι σαν να τινάζουν τη ζωή τους στον αέρα. Βλέποντας τα παιδιά του έρχονται στη μνήμη η δική του προηγούμενη ζωή, τότε που και αυτός έκανε ληστείες με τους φίλους του. Δεν υπολόγιζαν ούτε και αυτοί τις συνέπειες, ρίσκαραν, είτε θα κέρδιζαν είτε όχι.⁵²

Σύμφωνα με την Ελένη Παπαγεωργίου «για τον πρωταγωνιστή, ο ρατσισμός είναι απόρροια πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων και έτσι πρέπει να αντιμετωπιστεί».⁵³ Για το λόγο αυτό απεχθανόταν τη βία και τη διαφθορά ενώ οι συνάδελφοι του Φάμπιο είχαν διαφορετική άποψη. Δεν είχαν καμία διάθεση να συζητήσουν και να αναζητήσουν τον υπαίτιο. Ήταν πολύ πιο εύκολο γι’ αυτούς να πυροβολήσουν κάποιον ειδικά όταν αυτός ήταν Άραβας. Σε κάθε περίπτωση δίκαιου ή άδικου πυροβολισμού, οι δικαστικές ή οι αστυνομικές αρχές δε φρόντιζαν να πάρουν μέτρα. Οι συνάδελφοί του τον απέφευγαν σαν αποδιοπομπαίο τράγο. Τον θεωρούσαν επικίνδυνο για τους άλλους αστυνομικούς γιατί δεν ακολουθούσε τον διεφθαρμένο, ρατσιστικό και ανελέητο δρόμο που επέλεξαν οι ίδιοι⁵⁴.

Ο Φάμπιο ακροβατεί ανάμεσα στη δυστυχία της πραγματικότητας και στην ευτυχία της στιγμής. Είναι βαθύς γνώστης της έννοιας “Γάλλος μετανάστης” στη Μασσαλία.

«Διέσχιζα τη Μασσαλία αλλά τίποτα δεν έβλεπα πια γύρω μου. Το μόνο που γνώριζα ακόμα σχετικά μ’ αυτήν, ήταν η υπόκωφη βία της και ο επιδερμικός ρατσισμός της. Ξεχνούσα ότι η ζωή δεν ήταν μόνον αυτά. Ότι, παρά τα όσα συνέβαιναν εκεί, άρεσε

⁵⁰ Idem, σ. 157

⁵¹ Idem, σ. 48-49

⁵² Idem, σ. 53

⁵³ Παπαγεωργίου, *Τραγουδώντας βραχνά για τη Μασσαλία*, ο.π., <http://perinoir.blogspot.com/2012/01/1995.html>

⁵⁴ Izzo, *Το μαύρο τραγούδι της Μασσαλίας*, ο.π., σ. 49

στους ανθρώπους αυτής της πόλης να ζουν και να γλεντάνε. Ότι με την κάθε ημέρα που ξημέρωνε, η ευτυχία φάνταζε σαν ιδέα καινούργια, έστω κι αν αργά τη νύχτα η κατάληξη ήταν ένας βίαιος έλεγχος ταυτοτήτων.»⁵⁵

Έχει ζήσει στο πετσί του την ζοφερή πραγματικότητα που αντιμετωπίζει. Ξέρει πολύ καλά τη βία, το μίσος, το φθόνο, την ανεργία, το ρατσισμό, τη μιζέρια και τα συμφέροντα που κατατρώνε τους κατοίκους αυτής της κοινωνίας· μιας κοινωνίας που δεν επέτρεπε σ' αυτούς που δεν είχαν εξουσία να κάνουν όνειρα και να ελπίζουν, μιας κοινωνίας όπου ο καθένας θα μπορούσε να σηκώσει το όπλο του και να σκοτώσει δεκαεξάχρονα στο δρόμο χωρίς κανέναν λόγο, εισβάλλοντας ακόμα και στα ίδια τους τα σπίτια. Αυτή η πραγματικότητα τον οδηγεί χωρίς δισταγμό να βοηθήσει μια παρέα Αράβων να ξεφύγουν από τις συνέπειες δολοφονίας ενός βιαστή, τον οποίο είχε σκοπό να σκοτώσει ο ίδιος έτσι και αλλιώς.⁵⁶ Έχει αποδεχτεί ότι:

« Με ζούφια πιασμένα σε ιστό αράχνης μοιάζαμε όλοι μας. Παλεύαμε να ξεφύγουμε, ήταν σίγουρο όμως ότι θα μας έτρωγε τελικά η αράχνη.»⁵⁷

Ο Μοντάλ αμφισβητεί συνεχώς την κοινωνία αλλά και τον ίδιο του τον εαυτό. Αυτή η συνεχής “άσκηση ισορροπίας” φτάνει στα όριά της με τον θάνατο των φίλων του Μανού και Ουγκό. Η σκοτεινή πραγματικότητα που αντιμετωπίζει μπαίνει πια στον προσωπικό του κύκλο. Πρέπει όχι μόνο να καταλάβει τι έχει γίνει στην υπόθεση των φίλων του αλλά και γιατί. Επιπλέον όμως ζητά εκδίκηση για χάρη της αγάπης και για την «..τιμή της νιότης μας, της αμοιβαίας φιλίας μας. Και των αναμνήσεων».⁵⁸ Σε όλες τις υποθέσεις της τριλογίας εμπλέκονται αγαπημένα του πρόσωπα. Τα θύματα είναι φίλοι, συγγενείς, ερωτικές σύντροφοι, νεαρές μετανάστριες. Το παρόν μπλέκεται με το παρελθόν σε ένα παιχνίδι αγωνίας και απελπισίας, καθώς παλεύει να «ασκήσει ακόμα και ελάχιστο έλεγχο στο χάος της σύγχρονης ύπαρξης»⁵⁹.

Αυτή η δυαδικότητα παρελθόντος και παρόντος εμφανίζεται και στα τρία βιβλία. Με σειρά, στο πρώτο βιβλίο από το παρελθόν ο Μανού και ο Ουγκό και από το παρόν η νεαρή Λεϊλά, μετανάστες, όλοι τους δεύτερης γενιάς. Στο δεύτερο, η ξαδέρφη του από το παρελθόν, και από το παρόν, ο Άραβας πρόσφυγας Χοσίν και ο φίλος και κοινωνικός λειτουργός Σερζ, άνθρωποι που έρχονται αντιμέτωποι με το κατεστημένο του ρατσισμού. Στο τρίτο, ο καθοδηγητής της νιότης του Μαύρος, ο οποίος με την λέσχη πυγμαχίας που διατηρούσε, αποτελούσε από παλιά στήριγμα της μεταναστευτικής κοινότητας, και τώρα, η νεαρή μητέρα Σόνια. Και οι δύο αποτέλεσαν παράπλευρες απώλειες στον πόλεμο για την διατήρηση της δύναμης του υποκόσμου.

Αξίζει να σημειωθεί το γεγονός ότι καμία υπόθεση δεν ανατέθηκε επίσημα στον Φάμπιο και ότι στο δεύτερο και στο τρίτο βιβλίο ο Φάμπιο έχει παραιτηθεί από το αστυνομικό σώμα, άρα δεν θα μπορούσε να πάρει επίσημα τις υποθέσεις. Με αυτόν τον τρόπο τονίζεται περισσότερο η προσωπική αναζήτηση του ήρωα, τον απομακρύνει δε από την ασφαλή ζώνη των αστυνομικών

⁵⁵ Izzo, *Το μαύρο τραγούδι της Μασσαλίας*, ο.π., σ. 84

⁵⁶ Idem, σελ. 253-254

⁵⁷ Idem, σ. 224

⁵⁸ Idem, σ. 71

⁵⁹ Παπαγεωργίου, *Τραγουδώντας βραχνά για τη Μασσαλία*, ο.π., <http://perinoir.blogspot.com/2012/01/1995.html>

ερευνών. Πάντα διατεθειμένος να φτάσει στα άκρα σε οποιαδήποτε υπόθεση αναλαμβάνει, προσπαθεί να καταλάβει και να προστατέψει για να πάρει εκδίκηση, ρισκάροντας την ίδια του τη ζωή ως απλός άνθρωπος. «Είχα μείνει μόνος και θα έκανα βουτιά στα σκατά»⁶⁰: απογοητεύεται όλο και πιο πολύ αλλά δεν τα παρατά.

Σημαντικό χαρακτηριστικό για την προσωπικότητα του ήρωα είναι το γεγονός ότι έως το τέλος σχεδόν της τριλογίας δεν σκοτώνει κανέναν.⁶¹ Ο Μπατιστί σκοτώνεται από τους αστυνομικούς που εισβάλλουν στο σπίτι, ο Αλεξάντρ πέφτει με το αυτοκίνητο του στον γκρεμό. Μόνο στην τελευταία σελίδα του τελευταίου βιβλίου πυροβολεί έναν άνθρωπο. Εκεί τελειώνουν όλα, εκεί μπαίνει στη βάρκα και σκέφτεται : «Τώρα, εγώ είμαι ο θάνατος»⁶².

⁶⁰ Izzo, Το μαύρο τραγούδι της Μασσαλίας, ο.π., σ. 214

⁶¹ Izzo, *Solea*, ο.π., σελ. 104-105

⁶² Izzo, *Solea*, ο.π., σ. 232

Ε. Οι έντονοι χαρακτήρες της Τριλογίας : ο Φάμπιο και οι γυναίκες

Ο Ιζζό ως ποιητής γνωρίζει ότι και οι πέντε αισθήσεις προκαλούν έντονες αντιδράσεις. Με αυτό το χαρακτηριστικό “ντύνει” τον Φάμπιο. Οι στιγμές ευτυχίας του ήρωα είναι μια άσκηση των συναισθηματικών και σωματικών αντιδράσεων που προκαλούν οι πέντε αισθήσεις του: όσφρηση «Μυρουδιά σαπίλας θα δέσποζε πάντα έξω. Δεν μπορούσα να κάνω κάτι.»⁶³, αφή «Ο Ουγκό μου ’σφιξε το χέρι. Το ίδιο, μετά, και ο Μανού.»⁶⁴, ακοή «Έπινα με απόλαυση κι ευσυνειδησία. Ακούγοντας τζαζ. Κολτρέιν ή Μάιλς Ντέιβις, τον τελευταίο καιρό.»⁶⁵, γεύση «...βαλθήκαμε να βουτάμε τις φέτες το ψωμί μας στον πουρέ αντσούγιας, που είχε καρυκευτεί με πιπέρι και ψιλοκομμένο σκόρδο.»⁶⁶, και όραση «Κουβαλούσαμε μάλιστα μαζί μας τόνους βιβλία που, μετά το σούρουπο, μας άκουγε από την ταράτσα της να διαβάζουμε φωναχτά με φόντο την θάλασσα.»⁶⁷

Η τριλογία κατακλύζεται από έντονο αισθησιασμό και αποτελεί ανεξάντλητη πηγή αισθήσεων. Κύρια πηγή τους είναι η Μασσαλία και οι γυναίκες. Για τον Φάμπιο, η Μασσαλία είναι μια γυναίκα πρόθυμη να δοθεί σε όποιον την αγαπήσει. Είναι η πόλη του και το πεπρωμένο του. Μπορεί να είναι δύσκολη αλλά η ομορφιά της ξεπερνά κάθε δυσκολία. Με τον ίδιο τρόπο θαύμαζε το ωραίο φύλο και το αγαπούσε. Οι γυναίκες από την άλλη, τον ηρεμούσαν και συναναστρεφόταν με αυτές που ικανοποιούσαν την επιθυμία του για ερωτική ευχαρίστηση και μητρική αγάπη. Παρόλα αυτά, παρέμεινε εργένης και ποτέ δεν θέλησε να κρατήσει στη ζωή του καμία γυναίκα από αυτές που αγάπησε. Και αγάπησε πολλές. Ο ίδιος αναφέρει στο *Solea* «Ποτέ μου δεν έμαθα να τους δείχνω, ακόμα και στις χειρότερες στιγμές, πόσο, στην πραγματικότητα, ήμουνα δεμένος μαζί τους».⁶⁸

⁶³ Izzo, Το μαύρο τραγούδι της *Μασσαλίας*, ο.π., σ. 269

⁶⁴ Idem, σ. 40

⁶⁵ Izzo, Το Τσούρμιο, ο.π., σ. 59

⁶⁶ Idem, σ. 20

⁶⁷ Izzo, *Solea*, ο.π., σ. 34

⁶⁸ Idem, σ. 208

Στην τριλογία οι γυναίκες δεν είναι απλά όμορφες, άβουλες και θύματα. Είναι μετανάστριες φοιτήτριες, ανύπαντρες μητέρες, γενναίες δημοσιογράφοι, δυναμικές πρόσφυγες, έξυπνες αστυνομικές. Γυναίκες πρότυπα που παίρνουν τη ζωή στα χέρια τους ακόμα και αν τελικά δεν τα καταφέρνουν. Αγωνίζονται για την ανεξαρτησία τους, για μία καλύτερη ζωή, για την αναγνώριση, για την επιβίωση αυτών και των οικογενειών τους, την ελευθερία τους από τα κατεστημένα της εποχής. Γεμάτες με αισθησιασμό και ένστικτο επιβίωσης, παίζουν καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη των υποθέσεων.

Πρώτη από όλες, ο μεγάλος έρωτας όλων, η Λόλ. Αντικείμενο πόθου των τριών φίλων, μια γυναίκα που επιλέγει τους άντρες .

«Αυτό που έδωσε στη Λολ την ομορφιά της ήταν ο δικός μας ο πόθος γι' αυτήν. Η επιθυμία που είχε διαγνώσει μέσα μας...Ρομ ήταν. Άνθρωπος του ταξιδιού. Διέσχισε κάθε χώρο και έλεγες πως δεν την άγγιζε ο χρόνος. Αυτό ήταν που πρόσφερε. Αυτή διάλεξε τους εραστές της στο μεσοδιάστημα ανάμεσα στον Ουγκό και τον Μανού. Σαν άντρας. Από την άποψη αυτή ήταν απρόσιτη.»⁶⁹

Πρότυπο της ελεύθερης καρδιάς, μια τσιγγάνα που περιγράφεται από τον ήρωα με όλες τις αισθήσεις. Βασιλικός και μέντα, μαύρα μαλλιά, σοκολατένιο σώμα αυτές ήταν οι μυρωδιες της στον έρωτα. Όταν ένας έρωτας τελειώνει γι' αυτή τότε προχωρά στον επόμενο χωρίς να χρωστάει τίποτα καθώς αυτή είναι ο έρωτας.

Πριν από αυτήν, η Ρόζα και η Κλάρα, δύο γυναίκες που προσπάθησε πραγματικά να είναι μαζί τους. Η Ρόζα ζήτησε να κάνουν οικογένεια, του εξέφρασε τη βαθιά επιθυμία της για ένα παιδί. Ο Φάμπιο δεν ήθελε να αποκτήσει. Δεν υπήρχε κάποιος συγκεκριμένος λόγος. Η μόνη γυναίκα που είχε μείνει έγκυος ήταν η Κλάρα η οποία όμως δεν κράτησε το παιδί. « ...δεν μπορούσε να μου έχει εμπιστοσύνη. Ήμουν εραστής. Αλλά ποτέ δεν θα γινόμουν σύζυγος. Μήτε κυρίως, καλός πατέρας».⁷⁰

Η νεαρή Λεϊλά μετανάστρια δεύτερης γενιάς που ήταν ερωτευμένη με τον Μοντάλ. Ευωδιάζει μέλι και μπαχαρικά από την μακρινή Αραβία και μια γλυκιά φωνή που είχε την γεύση του χαλβά. Το νεαρό της ηλικίας της δεν επέτρεψε να προχωρήσει η σχέση τους όπως

⁶⁹ Izzo, Το μαύρο τραγούδι της *Μασσαλίας*, ο.π., σελ. 89-90

⁷⁰ Idem, σελ. 189

επιθυμούσε.⁷¹ Διάλεξε το δρόμο της μόρφωσης, αυτό όμως την οδήγησε στο θάνατο. Ο Μοντάλ νιώθει ότι αυτός έφταιγε γιατί αν είχε δεχτεί να είναι μαζί της τότε ίσως και να ζούσε.⁷²

Η Σόνια με τα γκριζοπράσινα μάτια και το χαμόγελο που φώτιζε το πρόσωπό της. Η γυναίκα με την οποία ο Μοντάλ θα μπορούσε να έχει μια νέα ευκαιρία στον έρωτα, ένα νέο ξεκίνημα. Η ίδια ήταν μητέρα που εργαζόταν ως πόρνη για να αναθρέψει το παιδί της και να του δώσει πρότυπα σεβασμού, αυτή η γυναίκα που θα μπορούσε να γεμίσει τη μοναξιά του Φάμπιο. Είχε άτυχη όμως ιστορία καθώς βρέθηκε στο λάθος σημείο, τη λάθος στιγμή. Μια βραδιά πάθους με τον ήρωα και κατέληξε νεκρή χωρίς να εμπλέκεται κάπου.⁷³

Ζελού, η όμορφη ξαδέρφη: παιδικός έρωτας του Φάμπιο, ήταν κρυφά ερωτευμένος μαζί της, ήταν η πιο όμορφη στη γειτονιά και τρία χρόνια μεγαλύτερη του. Γυναίκα που απάτησε τον άντρα της και όταν αυτός σκοτώθηκε έφυγε στην Ιταλία με τα παιδιά της για να ξαναφτιάξει τη ζωή της με τον έρωτά της. Αν και κόρη μεταναστών αποδέχτηκε, για μια καλύτερη και πιο άνετη ζωή, έναν ρατσιστή σύζυγο με διασυνδέσεις στην ιταλική μαφία, κάτι που στοίχισε τη ζωή του δεκαεξάχρονου γιου της.⁷⁴

Περαστικές σχέσεις όπως η Μαρί-Λου, μια εικοσάχρονη πόρνη από τις Δυτικές Ινδίες, μυρίζει μόσχο, κανέλα και πιπέρι, cashew nut oil και η κυρία Κουκ, η μυστηριώδης Βιετναμέζα μητέρα ενός υπόπτου στο *Τσούρμο*, μυρίζει εξωτισμό.

Η Μπαμπέτ ήταν πιστή του φίλη, δημοσιογράφος που διαθέτει έναν έντονο σε δράση χαρακτήρα, όμοιο του Φάμπιο. «Ένα πρόσωπο σαν κι αυτά που ζωγράφιζε ο Μποτιτσέλι».⁷⁵ Ήταν πρώην ερωμένη του και αποφάσισαν από κοινού ότι η φιλία τους μπορεί να αποτελέσει πιο ισχυρό δεσμό⁷⁶ ενώ η αγάπη τους δεν έχει όρια. Δυναμική, αποφασισμένη, επικεντρωμένη στο στόχο της. Δίνει τη ζωή της για να εκπληρώσει το όνειρό της, δηλαδή, να γίνει διάσημη ρεπόρτερ και να ξεσκεπάσει τη μαφία, δηλαδή τον τρόπο που ξεπλένουν τα χρήματα, τις διασυνδέσεις της μαφίας με την πολιτική, την αστυνομία, καθώς και την επιρροή της στη νότια Γαλλία.

Δυναμικό χαρακτήρα αποτελεί και η Ελέν Παισέρ η νέα γοητευτική αστυνομική διευθύντρια. Με προσωπικότητα που συναρπάζει τον ήρωα, προσπαθεί να τον ελέγξει και να τον

⁷¹ Izzo, *Το μαύρο τραγούδι της Μασσαλίας*, ο.π., σ.65

⁷² Idem, σ. 100

⁷³ Izzo, *Solea*, ο.π., σ.107

⁷⁴ Izzo, *Το μαύρο τραγούδι της Μασσαλίας*, ο.π., σ.148

⁷⁵ Izzo, *Solea*, ο.π., σ.128

⁷⁶ Idem, σελ. 24-26

βοηθήσει. Ο αισθησιασμός μεταξύ τους είναι διάχυτος αλλά ο Φάμπιο γνωρίζει ότι δεν μπορεί να τη θέσει σε κίνδυνο⁷⁷.

Τέλος η Ονορίν, η “μητέρα όλων”. Ένας μητρικός χαρακτήρας με παραδοσιακά γνωρίσματα: εξαιρετική μαγείρισσα, ιδιαίτερα ευαίσθητη, έχει την έγνοια όλων και κυρίως των τριών φίλων. Ο Φάμπιο όμως είχε μια ξεχωριστή θέση στην καρδιά της. «Ήταν η καλύτερη μανούλα. Μόνο για μένα».⁷⁸ Τον φρόντιζε από τότε που έχασε την πραγματική του μητέρα. Έμενε δίπλα του και τον φρόντιζε πάντα με αγάπη, χωρίς ποτέ να ζητήσει κάποιο αντάλλαγμα. Της αρκούσε να είναι καλά και ευτυχισμένος στη ζωή του και ευχόταν να τον δει παντρεμένο. Η ύπαρξη της και μόνο ήταν αυτό που του έδινε λόγους να ζήσει. Ο Φάμπιο ήταν διατεθειμένος ακόμα και τη ζωή του να δώσει για να την προστατέψει.⁷⁹

⁷⁷ *Idem*, σ.199

⁷⁸ *Idem*, σ.32

⁷⁹ *Izzo, Solea, ο.π.*, σ.208

Στ. Η Μασσαλία με τα μάτια του Φάμπιο

Ο Ιζζό ξέρει τη Μασσαλία: την ιστορία της, το λιμάνι, τα σοκάκια, τα περικόρα, την κοινωνική κατανομή στις συνοικίες. Τα στέκια φτωχών, πλούσιων, παιδιών, ενηλίκων, γέρων, κατοίκων, τουριστών. Τις διαφορές και τις ομοιότητες των γενεών. Αναγνωρίζει συσχετισμούς του παρελθόντος και του παρόντος και τις αναπόφευκτες αλλαγές που επέρχονται. Δεν είναι τυχαίο ότι τα βιβλία συνενώθηκαν κάτω από τον τίτλο η “Τριλογία της Μασσαλίας”. Και στα τρία βιβλία μιλάει για την Μασσαλία του παρελθόντος και του παρόντος. Από την μία, η παλιά γραφική πόλη, λιμάνι της μεσογείου, με τις κακόφημες συνοικίες, το γεμάτο ζωή εμπορικό λιμάνι, τη θάλασσα όπου παραθερίζουν οι φτωχοί, τις φάρμες και τα αγροκτήματα των αστικών οικογενειών. Και τώρα πλέον η συνοικία του Πανιέ είναι εργοτάξιο, το λιμάνι εγκαταλελειμμένο και οι παραλίες έρημες.

Η Μασσαλία του ‘90 στα μάτια του Φάμπιο μοιάζει σαν εργοτάξιο. Καταστρέφουν παλιά κτίσματα ακόμα και δρόμους προκειμένου να δημιουργήσουν πλατείες. Τώρα οι μετανάστες συνωστίζονται στις βόρειες περιοχές, σε μεγάλα συγκροτήματα καθώς διώκονται μακριά από το τουριστικό κέντρο. Το “μέλλον” της πόλης σχεδιάζεται πάνω στην καταστροφή του παλιού εμπορικού λιμανιού, κάτι στο οποίο αντιτίθεται σθεναρά ο ήρωάς μας.⁸⁰ Αναφέρει χαρακτηριστικά ότι: «Πύλη της Ανατολής είναι η Μασσαλία. Για το αλλού. Την περιπέτεια. Το όνειρο».⁸¹ Δεν θα μπορούσε να υπάρξει η Μασσαλία χωρίς τα καράβια της και τις παλιές της αποθήκες.

Ο Φάμπιο χαρακτήριζε τη Μασσαλία σαν ξεροκόμματο για τον πεινασμένο. Ήταν η πόλη όπου μπορούσες να συναντήσεις ό,τι χειρότερο και ό,τι καλύτερο. «Στη Μασσαλία πρέπει να ξέρεις να μάχεσαι ακόμα και για να χάσεις».⁸² Από τη μια το έγκλημα και ο ρατσισμός και από την άλλη η ωραιότερη απόλαυση που χαρίζεται δωρεάν, ο ήλιος και η απέραντη θάλασσά της. Θεωρεί ότι οι κάτοικοι της πόλης θα έπρεπε να χαίρονται και την παραμικρή στιγμή ευτυχίας που τους χαρίζεται, όπως για παράδειγμα το να ανάψει κανείς ένα τσιγάρο ενώ ο ήλιος

⁸⁰ Izzo, *Το τσούρμιο*, ο.π., σελ.42-43

⁸¹ Izzo, *Το μαύρο τραγούδι της Μασσαλίας*, ο.π., σ.214

⁸² Idem, σ.38

λούζει το πρόσωπό του, καθώς μπορεί να μην έχει άλλη ευκαιρία. «... ευτυχία είναι η συσσώρευση πολλών ασήμαντων μικρών τίποτε».⁸³

Στιγμές απόλυτης ευτυχίας στο φαγητό. Η τριλογία αποτελεί έναν ύμνο στη μεσογειακή κουζίνα. Θα μπορούσε να γραφτεί ολόκληρο βιβλίο μαγειρικής με τα φαγητά που αναφέρει. Σούπες, ορεκτικά, μακαρονάδες, ψάρια, και γλυκά. Φαγητό παντού, στο σπίτι με φίλους, σε μπαρ, εστιατόρια, μέρα και νύχτα. Ο ήρωάς μας απολαμβάνει το καλό φαγητό σε καλές και άσχημες στιγμές και εμείς, μέσα από τις περιγραφές του, σχεδόν τα γευόμαστε.

«Πεινούσα, ήταν πολύ νόστιμα. Μου αρέσει να τρώω. Αλλά είναι ακόμα χειρότερα όταν έχω σκοτούρες, κι ακόμα χειρότερα όταν γειτνιάζω με το θάνατο. Έχω ανάγκη να καταβροχθίσω φαγιά, λαχανικά, κρέατα, ψάρια, γλυκά ή λιχουδιές. Να πλημμυρίσω από τις γεύσεις τους. Δεν έχω βρει τίποτα καλύτερο για να αποκρούω τον θάνατο. Να φυλάγομαι από δαύτον. Η καλή κουζίνα και τα καλά κρασιά. Μια τέχνη της επιβίωσης.»⁸⁴

Μαζί με πολύ μουσική. Ο Φάμπιο είναι πολύ καλός γνώστης της μουσικής. Κυρίως του άρεσε η παλιά έθνικ και τζαζ. Αγαπημένοι του: Ντιουκ Έλινγκτον, Μαιλς Ντέιβις, Τζον Κολτρέιν. Όταν οδηγούσε προτιμούσε τον Κέλβιν Ράσελ. Στα βιβλία ανθολογείται πολύ συχνά και η σύγχρονη μουσική σκηνή της Μασσαλίας με αναφορές σε συγκροτήματα και τραγούδια.⁸⁵

Περνούσε αρκετές ώρες στην ταρατάσα του διαβάζοντας κλασική λογοτεχνία και ποίηση. Υπάρχουν αναφορές στον συγγραφέα Joseph Conrad. Από τους ποιητές ξεχωρίζει ο Louis Brauquier, αναφορές στον οποίο υπάρχουν και στα τρία βιβλία:

«Βαδίζω προς τους ανθρώπους της σιγής μου
πλησιάζοντας αργά αυτούς που κοντά τους μπορώ να σιωπώ
Θα έρθω από μακριά, θα μπω και μετά θα κάτω.
Έρχομαι να βρω ό,τι πρέπει για να ξαναφύγω.»⁸⁶

Εκτός από τις περιγραφές των φαγητών στη Μασσαλία, γίνεται αναφορά και στο αλκοόλ. Πως άλλωστε θα μπορούσε να μη γίνει αφού ο Φάμπιο εκτός από το καλό φαγητό αγαπά και το

⁸³ Idem, σ.225

⁸⁴ Izzo, *Το τσούρμιο*, ο.π., σ.119

⁸⁵ Izzo, *Το μαύρο τραγούδι της Μασσαλίας*, ο.π., σ.75

⁸⁶ Izzo, *Solea*, ο.π., σ.159

ποτό. Αγαπημένο του ποτό ήταν το ουίσκι Legavulin το οποίο τον συντρόφευε ακόμα και λίγο πριν το θάνατό του.⁸⁷ Ο Φάμπιο, λάτρης του αλκοόλ έπινε κασίς, μπίρα και παστίς.

Τον ελεύθερό του χρόνο τον περνούσε στο ψάρεμα⁸⁸. Με τη βάρκα που αγόρασε από την Οντέρ και πάντα παρέα με ένα μπουκάλι Lagavulin, ταξίδευε στα νησιά του όρμου της Μασσαλίας. Στο σημείο όπου ο πατέρας του, του χάρισε την πρώτη στιγμή ευτυχίας.

«Αυτό το πρώτο μου μπάνιο, κάπου εκεί υπολόγιζα ότι έγινε και επέστρεφα εκεί κάθε φορά που μ' έπιανε θλίψη. Όπως όταν θες να ξαναβρείς την πρώτη σου στιγμή ευτυχίας.»⁸⁹.

Ξανοιγόταν και αγνάντευε απέναντί του όλο τον κόλπο της Μασσαλίας, όταν αισθανόταν θλιμμένος, αγχωμένος ή ένιωθε μοναξιά. Του άρεσε να βρίσκεται ανάμεσα στη θάλασσα και τον ουρανό. Τον ηρεμούσε «Ωσπου επιτέλους να αισθανθώ ότι λύνεται πια εκείνος ο εσωτερικός κόμπος αηδίας και θλίψης που με καταδυνάστευε».⁹⁰

Η θάλασσα αντιπροσωπεύει την καθαρότητα, τη λύτρωση και την απόλαυση. Σε συνδυασμό με τον ήλιο και τα αρώματα που αναδύονται από τις γυναίκες, είναι οι απόλυτες στιγμές ευτυχίας για τον ήρωα. Στιγμές που τον βοηθούν να ανταπεξέλθει στη μιζέρια, τη διαφθορά και το έγκλημα που κυριαρχούν μέσα στην πόλη της Μασσαλίας. Μια πόλη που ακροβατεί ανάμεσα στις κοινωνικές ανισότητες και τον ρατσισμό. Ισορροπεί σε μια επιφανειακή ηρεμία που διαλύεται με έναν πυροβολισμό.

Η δυαδικότητα που κυριαρχεί στη ζωή του Φάμπιο και κατά επέκταση και του Ιζζό: ένα δίπολο μεταξύ θανάτου και ζωής, φωτιάς και νερού, στεριάς και θάλασσας.

Από τη μια η πόλη που μυρίζει θάνατο.

«Με κύκλωσε ξανά η μυρουδιά του θανάτου. Όχι εκείνη που είχα στο νου μου και νόμιζα ότι απέπνεε το κορμί μου. Αλλά μια πολύ πραγματική μυρουδιά θανάτου. Καθώς και η μυρουδιά του αίματος που τόσο συχνά τη συνοδεύει.»⁹¹

Και από την άλλη η αγάπη για τη ζωή:

⁸⁷ Idem, σ. 232

⁸⁸ Izzo, *Το μαύρο τραγούδι της Μασσαλίας*, ο.π., σελ.105-106

⁸⁹ Idem, σ.48

⁹⁰ Izzo, *Solea*, ο.π. σ.63

⁹¹ Izzo, *Solea*, ο.π., σ.55

«Εγώ δεν περίμενα πια τίποτα απ' τη ζωή. Την είχα κάποτε αντιμετωπίσει, στα ίσα. Κι είχα καταλήξει να την αγαπώ. Χωρίς ενοχές, χωρίς τύψεις, χωρίς φόβο. Έτσι απλά. Η ζωή είναι σαν την αλήθεια.»⁹²

Από τη μία η στεριά:

«Στο πιο όμορφο υπαίθριο καφενείο του Παλιού Λιμανιού. Το μόνο απ' όπου μπορούσες να χαρείς το φως της πόλης από την αυγή ως τη νύχτα.»⁹³

Και από την άλλη η θάλασσα, που του δίνει κουράγιο να συνεχίσει:

«Είχα γυρίσει αλλού το κεφάλι και κοίταζα τον ορίζοντα. Εκεί όπου η θάλασσα σκουραίνει και φαίνεται πιο συμπαγής. Σκέφτηκα ότι η λύση για όλες τις αντιθέσεις της ζωής εκεί βρισκόταν, σ' αυτή τη θάλασσα. Τη Μεσόγειό μου. Ένιωσα να γίνομαι ένα μαζί της. Να διαλύομαι μέσα της και να λύνω επιτέλους όλα τα προβλήματα που ποτέ μου δεν αξιώθηκα και που ποτέ δεν να αξιωθώ να λύσω στη ζωή μου.»⁹⁴

Τέλος, από τη μία η φωτιά που στο πέρασμά της δεν αφήνει τίποτα ανέγγιχτο:

«Τα δάχτυλά μου γέμισαν αίμα, ζεστό. Ήταν σαν να καιγόμουν. Μέσα μου. Το έγκλημα. Που προχωρούσε όπως η φωτιά στους λόφους. Καίγοντας τόσα και τόσα εκτάρια της ζωής μου.»⁹⁵

Και από την άλλη το στοιχείο του νερού:

«Ναι, ήξερα. Και το 'νιωθα. Το νερό να γλιστράει στο κορμί μου. Τη γλύκα του. Ναι, τα ένιωθα όλα τούτα να είναι εκεί, του χεριού μου.»⁹⁶

⁹² Izzo, Το τσούρμιο, ο.π., σ. 254

⁹³ Izzo, *Solea*, ο.π., σ.51

⁹⁴ Idem, σ.36

⁹⁵ Idem, σ. 232

⁹⁶ Idem, σ. 64

Z. Σύγχρονη Μασσαλία: ένα σχόλιο για κάθε βιβλίο

Το κάθε βιβλίο της τριλογίας αποτελεί μία «καλοδουλεμένη κριτική της καπιταλιστικής κουλτούρας της εποχής του» όπως λέει χαρακτηριστικά η Claire Gorrara.⁹⁷

Ξεκινώντας από τον ίδιο τον τίτλο *Total Kheops*⁹⁸ που σημαίνει “επικατάρατος” δηλαδή άνθρωπος με κατάρες και δυστυχία ή όπως το λέει ο ίδιος ο ήρωας «...βρέθηκα μέσα στα σκατά».⁹⁹ Μέσα από το καταγιστικό κείμενο του *Μαύρου τραγουδιού της Μασσαλίας* παρουσιάζεται το κλίμα που επικρατεί στον κοινωνικό ιστό της πόλης: μιας πόλης σε πολεμική ετοιμότητα μεταξύ μεταναστών και ακροδεξιών ομάδων, αστυνομικών και μεταναστών. Μια πόλη στην οποία κυριαρχεί ο ρατσισμός απέναντι στους μετανάστες κάνοντας έτσι δύσκολη τη δική τους ζωή αλλά και το μέλλον των παιδιών τους. Επιπλέον η οικονομική κρίση, η ανεργία, οι έμποροι ναρκωτικών και το οργανωμένο έγκλημα έρχονται να ολοκληρώσουν την εικόνα της Μασσαλίας.¹⁰⁰

Το “*Total Kheops*” δεν παρουσιάστηκε ως το πρώτο μέρος μιας τριλογίας αλλά σαν ολοκληρωμένο βιβλίο. Ο Ιζζό με μαεστρία καταφέρνει να παρουσιάσει ολοκληρωμένα την κοινωνία του παρελθόντος αλλά και της σύγχρονης εποχής του. Το κείμενο αποτελεί μια δυναμική αποτύπωση των προβλημάτων της σύγχρονης εποχής αλλά και των άμεσων μελλούμενων της πόλης. Πάνω σε αυτή την καταγραφή θα στηρίξει και τα επόμενα δύο βιβλία.

Ο συγγραφέας έχει ξεκάθαρη άποψη για τις σύγχρονες πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις και δε φοβάται να τις εκφράσει ανοιχτά μέσα από τον ήρώα του, τον Μοντάλ. «Η ζωή βρόμαγε θάνατο».¹⁰¹ Σε μία εποχή που ανεβαίνει το ακροδεξιό κόμμα του Λε Πεν, ένα κόμμα που προωθεί το ρατσισμό, τίθεται κατά της μετανάστευσης και είναι διατεθειμένο να διατηρήσει την οικονομία του κράτους με κάθε τρόπο, η Μασσαλία αποτελεί μια ισχυρή και αντιπροσωπευτική εικόνα για το τι συμβαίνει στη Γαλλία.¹⁰² Μια πόλη με μεγάλη ιστορική

⁹⁷ Παπαγεωργίου, *Τραγουδώντας βραχνά για τη Μασσαλία*, ο.π., <http://perinoir.blogspot.com/2012/01/1995.html>

⁹⁸ Izzo, *Το μαύρο τραγούδι της Μασσαλίας*, σημειώσεις του μεταφραστή, σημ. 31, σ. 277

⁹⁹ Idem, σ. 201

¹⁰⁰ Idem, από το επίμετρο σ. 281

¹⁰¹ Izzo, *Solea*, ο.π., σ. 19

¹⁰² Παπαδόπουλος, Πολυδεύκης (Μάρτιος 2017) Τα πολιτικά κόμματα της Γαλλίας. ΕΡΤ. Διαθέσιμο σε: ert.gr/eidiseis/france-elections-2017/ta-politika-kommata-tis-gallias/ (Ανακτήθηκε 2 Σεπτεμβρίου, 2020).

παράδοση ισχυρών κοινοτήτων μεταναστών, με παραμυθένια ομορφιά και φιλοξενία, η οποία όμως χάνει την λάμψη της στη σκιά της μαφίας, του ρατσισμού, του φανατικού ισλαμισμού, της εγκληματικότητας, του εμπορίου ναρκωτικών, της πολιτικής και αστυνομικής διαφθοράς.

Το πρώτο βιβλίο εστιάζει στο διεφθαρμένο αστυνομικό και δικαστικό σύστημα. Το σχόλιο πάνω στις μεθόδους της αστυνομίας είναι ξεκάθαρο. Η σύλληψη ενός εμπόρου ναρκωτικών θα έπρεπε να παραμείνει κρυφή από τη δίωξη ναρκωτικών καθώς θα προσπαθούσαν να σταματήσουν τη σύλληψη, φοβούμενοι για τις συνέπειες που θα ακολουθούσαν από τα "μεγάλα αφεντικά".¹⁰³ Μήτε όμως και η τοπική αστυνομία έπρεπε να πληροφορηθεί για αυτή τη σύλληψη γιατί το πιο πιθανό θα ήταν να την εμποδίσει. Η δικαιοσύνη είχε και εκείνη υποκύψει στη διαφθορά και στον εύκολο δρόμο του χρήματος. Οι άνθρωποι της Μασσαλίας έχουν χάσει κάθε εμπιστοσύνη στην απόδοση της δικαιοσύνης.¹⁰⁴ Το δικαστικό και αστυνομικό σύστημα δεν ήθελε να λάβει οποιαδήποτε μέτρα για την αντιμετώπιση των προβλημάτων.

Στη Μασσαλία επιβίωνε κανείς μόνο αν είχε εξουσία και την εξουσία την είχε η πολιτική και η αστυνομία. Ο αστυνομικός του Ιζζό είναι ένας ευαίσθητος αστυνομικός που απεχθάνεται τη βία και τη διαφθορά. Ενεργεί περισσότερο σαν άνθρωπος παρά σαν αστυνομικός.¹⁰⁵ Δε θα μπορούσε ποτέ να πυροβολήσει ένα νεαρό "αλήτη" πισώπλατα προκειμένου να σώσει κάποιον δικό του. Τον ένοιαζε περισσότερο να προστατεύει ανήλικους παρά να πραγματοποιεί εντυπωσιακές συλλήψεις και να επιδεικνύει επιχειρήσεις που ενδιέφεραν τα μέσα ενημέρωσης.¹⁰⁶ Ο Ιζζό ολοκληρώνει αυτή του την καταγγελία οδηγώντας τον ήρωά του στο να παραιτηθεί από τη θέση του. Αυτό συνέβη όχι μόνο εξαιτίας της ψυχικής κούρασης από την καθημερινή συνναστροφή του με το έγκλημα, την πορνεία, τα ναρκωτικά και το μεγάλο αριθμό αγαπημένων προσώπων που έχασε, αλλά πολύ παραπάνω ως ένδειξη διαμαρτυρίας. Μια διαμαρτυρία για την απογοητευτική στάση και τους λανθασμένους χειρισμούς της αστυνομίας απέναντι στην εγκληματικότητα των νεαρών μεταναστών.

¹⁰³ Izzo, *Το μαύρο τραγούδι της Μασσαλίας*, ο.π.,σ. 136

¹⁰⁴ Idem, σελ. 253-254

¹⁰⁵ Izzo, *Το μαύρο τραγούδι της Μασσαλίας*, ο.π.,σ. 49

¹⁰⁶ Idem, σελ. 49-50

Στο *Τσούρμω*, παρουσιάζεται η σχέση των κρατικών μηχανισμών με το οργανωμένο έγκλημα και η άνοδος των ρατσιστικών ομάδων στη Γαλλία. Η Μασσαλία για τον Ιζζό είναι η πατρίδα όλων, μια πόλη που «ανήκει στους κατοίκους της».

«...η Μασσαλία είναι ένα πεπρωμένο. Το δικό μου. Όλων εκείνων που την κατοικούν, που δεν φεύγουν πια. Δεν ήταν ζήτημα ιστορίας ή παραδόσεων, γεωγραφίας ή ριζών, μνήμης ή αντιλήψεων. Όχι, ήταν απλώς έτσι. Έλεγε κανείς είμαι από ‘δω, λες κι όλα ήταν αποφασισμένα».¹⁰⁷

Ο έντονος ρατσισμός και τα ακραία φαινόμενα που εμφανίζονται τη δεκαετία του 1990 είναι καθαρά απόρροια πολιτικο-οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων. Ο οποιοσδήποτε πολίτης θα μπορούσε να πυροβολήσει έναν άλλον πολίτη μόνο και μόνο γιατί το χρώμα του ήταν διαφορετικό από το δικό του.¹⁰⁸ Ο ρατσισμός είχε περάσει στο μυαλό και στις πράξεις των κατοίκων της «...μια εφημερίδα που έπιασε λέγοντας στους αναγνώστες της να καθαρίζουν τους Άραβες εμένα μου φέρνει εμετό».¹⁰⁹ Η τακτική ορισμένων αστυνομικών δεν διέφερε και πολύ από αυτή των πολιτών, καθώς προκειμένου να δείξουν τη δύναμή τους και να εκτονωθούν χτυπούσαν έναν Άραβα ανεξάρτητα από το εάν είχε διαπράξει κάποιο έγκλημα ή όχι. Σε πιο σοβαρές περιπτώσεις μπορούσαν ακόμα και να σκοτώσουν κάποιον νεαρό Άραβα δήθεν «κατά λάθος.»¹¹⁰

Η δημιουργία νέων συνοικιών “γκέτο”, μακριά από τον κεντρικό ιστό της πόλης, όπου ζούσαν οι μετανάστες, οι συχνές επιδρομές στα σπίτια τους, οι συλλήψεις και οι πυροβολισμοί με την παραμικρή αιτία, τα ρατσιστικά σχόλια για το χρώμα και την εθνικότητα είναι μερικά από τα θέματα που αναφέρονται στην τριλογία. Από την άλλη, περιγράφεται η προσπάθεια των παιδιών του περιθωρίου να επιβληθούν ως “αντράκια” μέσα από κλοπές, φασαρίες και ναρκωτικά. Η άνοδος του εξτρεμιστικού ισλαμισμού μέσα από θρησκευτικές ομάδες¹¹¹, η καχυποψία των μεταναστών απέναντι στο σύστημα αστυνομικό και κοινωνικό, και η βεβαιότητα της προδιαγεγραμμένης καταστροφής της ζωής τους.

¹⁰⁷ Izzo, *Το Τσούρμω*, ο.π., σ. 187

¹⁰⁸ Idem, σ. 49

¹⁰⁹ Idem, σ. 23

¹¹⁰ Idem, σ. 48

¹¹¹ Izzo, *Το Τσούρμω*, ο.π., σελ 60-63

Τέλος στο *Solea*, η έρευνα της Μπαμπέτ για τη σχέση της μαφίας με την κοινωνία της Γαλλίας, έρχεται να ολοκληρώσει το σχόλιο του Ιζζό για τη σύγχρονη εποχή.

«-Στη Γαλλία, συνέχισα, υποτιμήσαμε για μεγάλο χρονικό διάστημα τη δραστηριότητα της Μαφίας για να ασχοληθούμε αποκλειστικά με τον υπόκοσμο και τους κακοποιούς. Λέγαμε πως είχαμε να κάνουμε μ' έναν πόλεμο ανάμεσα σε διάφορες εγκληματικές συμμορίες και ησυχάζαμε. Σήμερα όμως, η Μαφία είναι εδώ. Εξασφαλίζει τον έλεγχο των επιχειρήσεων. Οικονομικά και...Και επίσης πολιτικά».¹¹²

Ως δημοσιογράφος και ο ίδιος, γνωρίζει καλά τι γράφει. Το αναφέρει επίσης στην σημειώσή του, στην αρχή του *Solea* «*Στην πραγματική ζωή η φρίκη ξεπερνά, κατά πολύ μάλιστα, κάθε προϊόν της φαντασίας*».¹¹³ Γνωρίζει τα γεγονότα τόσο από την ιστορική δίκη της μαφίας στην Ιταλία στις δεκαετίες του '90, όσο και από τα επίσημα ντοκουμέντα και μελέτες που αναφέρονται στο τέλος του βιβλίου.¹¹⁴ Και στα τρία βιβλία γίνεται εκτενής αναφορά της επίδρασης της μαφίας στην κοινωνία της Μασσαλίας. Στο βιβλίο θίγονται πολιτικοί, δικαστές, επιχειρηματίες, τραπεζίτες και αστυνομικοί. Όλοι τους διεφθαρμένοι, προσπαθούν να καλύψουν τις βρώμικες δουλειές τους σε συνεργασία με τη μαφία.¹¹⁵ Σε μια πόλη σαν τη Μασσαλία, η εξουσία είναι το παν και όσοι την έχουν θα κάνουν τα πάντα για να τη διατηρήσουν, χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τους τις συνέπειες.¹¹⁶

Το κείμενο του *Solea* είναι εμποτισμένο με τη σαπίλα και τη δυσσομία της κοινωνίας. Αυτή απαισιοδοξία αναδύεται μέσω του Φάμπιο. Τα πάντα στο κείμενο κατευθύνονται από τον επερχόμενο θάνατο. Ακόμα και οι μικρές πηγές αισιοδοξίας όπως η αγάπη της Ονορίν και του Φονφόν, η πιθανή ερωτική σχέση με την αστυνομικό Παισέρ δεν είναι ικανές να βοηθήσουν τον ήρωα.

Το οργανωμένο έγκλημα είναι ο καρκίνος της κοινωνίας και κυρίως της ελίτ εξουσίας. Ο Ιζζό δίνει αναλυτικές πληροφορίες για τον τρόπο που ενεργεί η κάθε ομάδα ενδιαφερομένων σε σχέση με το οργανωμένο έγκλημα.¹¹⁷

¹¹² Izzo, *Solea*, ο.π., σ. 180

¹¹³ Idem, σ. 7

¹¹⁴ Idem, σ. 235

¹¹⁵ Idem, σ. 136

¹¹⁶ Idem, σ. 181

¹¹⁷ Idem, σελ. 52, 119, 137

Το ύψος των κερδών από το εμπόριο ναρκωτικών ήταν ιλιγγιώδες. Το οργανωμένο έγκλημα πάντα χρησιμοποιούσε ως βιτρίνα νόμιμες επιχειρήσεις επενδύοντας σ' αυτές. Αυτό βοηθούσε στη στρέβλωση κατηγοριών σχετικά με τις παράνομες δραστηριότητές του. Τώρα όμως οι επιχειρήσεις που έκρυβαν εγκληματικές οργανώσεις είναι οικοδομές πολυτελείας, βιομηχανίες διασκέδασης, τουρισμού τα οποία συνεργάζονται με τρανταχτά ονόματα της σύγχρονης γαλλικής πολιτικής και κοινωνικής ζωής.¹¹⁸

Οι τράπεζες ξέπλεναν το μαύρο χρήμα και προσφέρουν μεγάλες πιστώσεις στη μαφία καθώς δέχονταν προμήθειες από αυτές τις συναλλαγές. Οι πολιτικοί ενδιαφέρονται μόνο να ενισχυθούν οικονομικά και εθελουφλούν για τις εγκληματικές ενέργειες. Παράλληλα υποστηρίζουν τις παραπάνω δράσεις δυσχεραίνοντας το έργο των εκτελεστικών οργάνων όπως των δικαστών και των αστυνομικών. Οι δικαστές με την σειρά τους εξοργίζονταν γιατί κινδύνευαν να χάσουν την εξουσία τους στην πολιτική σκηνή. Έτσι δέχονταν δωροδοκίες για να σταματήσουν πιθανές παράνομες συνεργασίες σε διεθνή δικαστική κοινότητα. Από τη μια, οι εισαγγελείς παρουσίαζαν λύσεις για την καταπολέμηση αυτής της κατάστασης, όπως την ελεύθερη διακίνηση πληροφοριών και αποδείξεων των εγκληματιών, και από την άλλη, η δικαστική κοινότητα έψαχνε μέσα για να μην υλοποιηθούν αυτές οι λύσεις.¹¹⁹

Η αστυνομία από την άλλη δεν κράτησε διαφορετική στάση. Πολλοί αστυνομικοί διατηρούσαν καλές σχέσεις με τη μαφία με σκοπό την ανταλλαγή πληροφοριών. Η μαφία «αγόραζε» από τους αστυνομικούς τις καταγραφές τηλεφωνημάτων των πολιτικών με απώτερο σκοπό, τον εκβιασμό. Οι καταγραφές περιείχαν συζητήσεις πολιτικών που αφορούσαν τις προσωπικές τους σχέσεις, την οικογένεια τους, τις προτιμήσεις τους, την πορνεία και την παιδεραστία. Θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν αυτές τις πληροφορίες στην περίπτωση που κάποιος πολιτικός δεν ήταν τυπικός απέναντί τους.¹²⁰

Όσοι είχαν συμφέροντα από αυτή τη κατάσταση, προσπαθούσαν να καλύψουν τη μαφία παρακινώντας την αστυνομία να ασχοληθεί με απλούς κακοποιούς και συμμορίες. Συνεργάτες σ' αυτή την προσπάθεια ήταν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Οι χολιγουντιανές ταινίες καθώς και η λαϊκίστικη δημοσιογραφία προβάλλουν και προωθούν εγκλήματα δήθεν καταστροφικά και υπαίτια για την κατάρρευση της δημόσιας τάξης. Με τον τρόπο αυτό βοηθούν τη μαφία καθώς

¹¹⁸ Izzo, *Solea*, ο.π., σ. 119

¹¹⁹ Izzo, *Solea*, ο.π., σ.171

¹²⁰ *Idem*, σ. 137

μπορούσε να δρα ανενόχλητη και να διασφαλίζει τον έλεγχο της χώρας σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο.¹²¹

Ο Ιζζό εκφράζει ότι η Γαλλία δεν δείχνει να θέλει να αντιμετωπίσει το μαύρο χρήμα και το κύκλωμα της διαφθοράς. Μέσα από μία συνέντευξη του γενικού εισαγγελέα της Γενεύης, αναφέρει ότι δεν έπαιρνε την απόφαση ως χώρα να λάβει δραστικά μέτρα, δρούσαν μόνο ατομικά κάποιοι δικαστές και εισαγγελείς χωρίς όμως αποτέλεσμα.¹²² Η απαισιοδοξία του Ιζζό για το “μαύρο παρόν” κορυφώνεται με το θάνατο της Μπαμπέτ από ένα δολοφόνο της μαφίας.¹²³

Στον αντίποδα αυτού του παρόντος, διευκρινίζει τη μελλοντική κυριαρχία του διαδικτύου: αναγνωρίζει τη δυναμική της ενημέρωσης έξω από τα κατεστημένα και μακριά από την ελεγχόμενη - πληρωμένη δημοσιογραφία. Για τον λόγο αυτό στηρίζει τη δημοσίευση της έρευνας της Μπαμπέτ μέσω του διαδικτύου με σκοπό να ξεσκεπαστεί η αλήθεια.¹²⁴ Δεν μπορεί να είναι σίγουρος για την επιθυμητή επιτυχία, αλλά ελπίζει έως το τέλος.

¹²¹ *Idem*, σ. 118

¹²² *Idem*, σ. 121

¹²³ *Idem*, σελ. 228-229

¹²⁴ *Idem*, σ. 230

Επίλογος

Ο Ιζζό ως παιδί μεταναστών και γεννημένος στη Μασσαλία γνωρίζει πολύ καλά τις δυσκολίες προσαρμογής των μεταναστών αλλά και το ρατσισμό που βίωναν αυτοί από τους ντόπιους. Ως δημοσιογράφος και συντάκτης της κουμμουνιστικής εφημερίδας “La Marseillaise” μπορούσε να γνωρίζει από πρώτο χέρι τα γεγονότα που συνέβαιναν στη Μασσαλία σχετικά με τη διαφθορά ορισμένων αστυνομικών, πολιτικών και δικαστών καθώς και τη σχέση αυτών με τη μαφία.

Σε κάθε βιβλίο της τριλογίας έχει σημειώματα του Ιζζό στα οποία αναφέρει πως και τα τρία έργα του είναι προϊόντα μυθοπλασίας. Δεν κρύβει όμως ότι έχουν κάποια δόση αλήθειας καθώς κατά τη συγγραφή τους δε θα μπορούσε να μη λάβει υπόψιν του τα όσα διάβαζε από τις εφημερίδες.¹²⁵

Ο Ιζζό στην τριλογία διαπραγματεύεται το έγκλημα στην κοινωνία και περιγράφει αυτήν τη κοινωνία που παράγει το έγκλημα. Ενδιαφέρεται να καταγράψει το παρελθόν στο οποίο γαλουχήθηκε. «Πρωταρχικές αξίες. Πράγματα που δεν εξηγούνται.»¹²⁶ Τις ιστορίες των γονιών και των φίλων του θέλει να τις πει στους νέους μετανάστες αλλά και να τις θυμίσει σε αυτούς που ξέχασαν από πού έρχονται. Θέλει να τους θυμίζει ότι το κάθε σπίτι στη Μασσαλία χρησιμοποιεί τη δική του γλώσσα (ισπανικά, ναπολιτανικά, αραβικά) και στο σχολείο μαθαίνουν γαλλικά. Αναρωτιέται καθαρά για το γένος των ανθρώπων κατά βάθος και απαντά κραυγάζοντας απέναντι σε όλους :

«Είμαι Μαρσεγιέζος. Δεν το κουνάω από δώ. Τελεία. Κι αν γυρέψουν φασαρίες, θα με βρούν.»¹²⁷

Αντιδράει απέναντι στους εθνικιστές, στους ρατσιστές, στους διεφθαρμένους δικαστές, αστυνομικούς και πολιτικούς, γιατί χρησιμοποιούσαν βία, στους ίδιους τους μετανάστες όχι μόνο της Μασσαλίας αλλά όλου του κόσμου, γιατί ο ρατσισμός και η διαφθορά δεν έχουν σύνορα. Ζήτα από τους αναγνώστες να αντιληφθούν τα πολιτικο-οικονομικά συμφέροντα τα

¹²⁵ Izzo, Solea, ο.π., σ. 7

¹²⁶ Izzo, *Το Τσούρμιο*, ο.π., σ. 130

¹²⁷ Izzo, *Το μαύρο τραγούδι της Μασσαλίας*, ο.π., σ. 227

οποία κινούν τα νήματα της κοινωνίας όπως για παράδειγμα η τάση για εθελουφλία πολιτικών απέναντι στη δράση της μαφίας με σκοπό να εξασφαλίσουν κάποιο επιπλέον εισόδημα. Ακόμη φωνάζει στους απλούς ανθρώπους να παλεύουν πάντα ενάντια στην αδικία και να μην υποκύψουν στην διαφθορά: να μην εγκαταλείπουν την ελπίδα και να βρίσκουν δύναμη μέσα στα μικρά και καθημερινά αλλά ουσιώδη πράγματα της ζωής όπως είναι ο ήλιος, η θάλασσα, η αγάπη.

Ο Ιζζό μέσα από τον Φάμπιο αποτελεί συνδετικό κρίκο του παρελθόντος και του μέλλοντος, καθώς αυτός είναι το παρόν και γι' αυτό μιλάει. Το τέλος της ζωή του Φάμπιο έχει οριστεί¹²⁸ και με τον θάνατό του σηματοδοτείται και ο επερχόμενος θάνατος της τωρινής κοινωνίας. Μέσα από την τριλογία καταφέρνει να καταγράψει το μεταναστευτικό, κοινωνικό και πολιτικό παρελθόν και παρόν της Μασσαλίας από την προπολεμική εποχή έως και τη δεκαετία του '90, για να θυμούνται οι παλιοί και να μαθαίνουν οι νέοι. Παράλληλα αντιλαμβάνεται τις αλλαγές που προωθούνται στον κοινωνικό, οικονομικό και πολεοδομικό ιστό της πόλης.

Στο τέλος της τριλογίας ο ήρωάς απομακρύνεται αφού έχει δεχτεί έναν πυροβολισμό μέσα σε μια βάρκα στη θάλασσα της Μασσαλίας, με ένα μπουκάλι ούισκι Lagavulin .

«Όμως τώρα ήμουν διαφορετικός ... και από κοντά, πολύ μεγάλη η απελπισία μου. Όχι, δεν ήμουν πικραμένος. Κουρασμένος ήμουνα. Αποκαμωμένος, Ένιωθα μεγάλη κόπωση για τον κόσμο και τους ανθρώπους.»¹²⁹

Όπως και ο Ιζζό, έχει δώσει τα πάντα στη πόλη που αγάπησε τους φίλους του, τις αγάπες του, τη ζωή του έτσι και ο Φάμπιο εκφράζει τα βαθύτερα συναισθηματικά στοιχεία του Ιζζό.

¹²⁸ Izzo, *Solea*, ο.π., σελ. 30-31

¹²⁹ Idem, σ. 105

Βιβλιογραφία

Αποστολίδης, Α. ([χ.χ.]). *Ελληνική λέσχη συγγραφέων αστυνομικής λογοτεχνίας*. Διαθέσιμο σε: <https://crimefictionclubgr.wordpress.com/defining-crime-fiction/> (Ανακτήθηκε 10 Οκτωβρίου, 2018).

Βάρσος, Γ. (1999). *Ιστορία της Ευρωπαϊκής Λογοτεχνίας Α'*. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Καλαμπόκας, Γ. (2019). «Μια λογοτεχνία σημαδεμένη κοινωνικά»: *Οι κόσμοι του νουάρ*. Marginalia 10. Διαθέσιμο σε: <https://marginalia.gr/arthro/mia-logotechnia-simademeni-koinonika-oi-kosmoi-toy-nouar/> (Ανακτήθηκε 9 Μαΐου 2020).

Καλφόπουλος, Κ. (Σεπτέμβριος 2014). *Noir, néo-noir, post-noir*. Η Καθημερινή. Διαθέσιμο σε: <https://www.kathimerini.gr/783366/article/politismos/vivlio/noir-neo-noir-post-noir> (Ανακτήθηκε 11 Μαΐου, 2020).

Μαρκαντωνάτος, Γ. (2013). *Λογοτεχνικοί και φιλολογικοί όροι*. Αθήνα: Alter-Ego MME A.E.

Μόσχος, Μ. (2018). *Λογοτεχνία και Βιβλία*. Διαθέσιμο σε: <http://moschosbooks.gr/in-media-res/> (Ανακτήθηκε 11 Ιανουαρίου, 2020).

Μπασκόζος, Γ. (Ιανουάριος 2013). *Η Μασσαλία της λογοτεχνίας και του σινεμά*. Το Βήμα. Διαθέσιμο σε: <https://www.tovima.gr/2013/01/20/culture/i-massalia-tis-logotexnias-kai-toy-sinema/> (Ανακτήθηκε 11 Μαΐου, 2020).

Παπαγεωργίου, Ε. (2012). *Τραγουδώντας βραχνά για τη Μασσαλία*. The book's journal 15. Διαθέσιμο σε: <http://perinoir.blogspot.com/2012/01/1995.html> (Ανακτήθηκε 11 Μαΐου 2020).

Παπαδημητρίου, Γ. ([χ.χ.]). *Το γαλλικό και γαλλόφωνο αστυνομικό μυθιστόρημα*. Διαθέσιμο σε: <http://papadimitriou-giannis.blogspot.com/2017/06/blog-post.html> (Ανακτήθηκε 8 Μαΐου, 2020).

Παπαδόπουλος, Π. (2017). *Τα πολιτικά κόμματα της Γαλλίας*. ΕΡΤ. Διαθέσιμο σε: ert.gr/eidiseis/france-elections-2017/ta-politika-kommata-tis-gallias/ (Ανακτήθηκε 2 Σεπτεμβρίου, 2020)

Παρίσης, Γ. & Παρίσης, Ν. (2009). *Λεξικό Λογοτεχνικών Ορών*. Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων (Ο.Ε.Δ.Β.).

Φιλίππου, Φ. ([χ.χ.]). *Η μεσογειακή αστυνομική λογοτεχνία*. Διαθέσιμο σε: <https://diastixo.gr/arthra/9277-mesogeiaki-astunomiki-logotexnia> (Ανακτήθηκε 8 Μαΐου, 2020).

Φιλίππου, Φ. ([χ.χ.]). *Noir*. Διαθέσιμο σε: <https://www.tovima.gr/2008/11/25/books-ideas/noir-14/> (Ανακτήθηκε 8 Μαΐου, 2020).

Αφιέρωμα στο νέο Γαλλικό Νουάρ. Διαθέσιμο σε: <https://www.lifo.gr/guide/book/346> (Ανακτήθηκε 9 Μαΐου, 2020).

Izzo, J.(1999)*Το μαύρο τραγούδι της Μασσαλίας*. Μετάφραση από τα γαλλικά από Σωμερίτης, Ρ. Αθήνα: Πόλις. (το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε 1995).

Izzo, J.(2000) *Το τσούρμιο*. Μετάφραση από τα γαλλικά από Εμμανουήλ, Α. Αθήνα: Πόλις. (το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε 1996).

Izzo, J.(1998)*Solea*. Μετάφραση από τα γαλλικά από Σωμερίτης, Ρ. Αθήνα: Πόλις. (το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε 2000).

Izzo,S.([χ.χ.])*Jean-Claude Izzo*. Διαθέσιμο σε: <http://jeanclaude-izzo.com/biographie/> (Ανακτήθηκε 9 Μαΐου, 2020).

Izzo,S.([χ.χ.])*Jean-Claude Izzo*. Διαθέσιμο σε: <http://jeanclaude-izzo.com/bibliographie/> (Ανακτήθηκε 9 Μαΐου, 2020).

Izzo,S.([χ.χ.])*Jean-Claude Izzo*. Διαθέσιμο σε: <http://jeanclaude-izzo.com/promenade-de-fabio/> (Ανακτήθηκε 9 Μαΐου, 2020).